

دو فصل نامه علمی-تخصصی معارف علوم اسلامی و علوم انسانی

شماره هفتم، زمستان، ۱۴۰۰، ص ۵۴-۸۷

ابزارها و سازوکارهای موجود در سیستم بانکداری در ایران برای جلوگیری از

پولشویی^۱

مهدی بختیاری^۲

چکیده:

امروزه با پیشرفت تکنولوژی و گسترش ارتباطات و مبادلات، جرایم جدیدی در سطح بین‌المللی شکل گرفته است؛ یکی از این جرایم، جرم پولشویی است. پدیده پولشویی به عنوان یک پدیده نوظهور از حقوق جزای بین‌الملل وارد حقوق داخلی شده است. این پدیده به عنوان یک جرم، در دهه ۱۹۸۰ میلادی به ویژه در مورد عواید حاصل از قاچاق مواد مخدر و داروهای روان‌گردان، مورد توجه کشورهای غربی قرار گرفت.

پولشویی یکی از جرایم سازمان یافته فراملی است که ارتکاب آن غالباً با همکاری و هم‌اندیشی قشر یقه سپید و یا با مشورت آنان صورت می‌گیرد. مع الوصف بسیاری از اسناد بین‌المللی به جرم‌انگاری و مبارزه با آن تأکید کرده‌اند. در حقوق داخلی ایران و افغانستان نیز این پدیده مخرب، در تاریخ ۱۳۸۶/۱۱/۱۲ در ایران و در حقوق افغانستان در تاریخ ۱۳۹۳/۴/۳ به عنوان جرم، ممنوع اعلام شد.

پولشویی یا تطهیر پول، فرآیند مجرمانه‌ای است که درآمدهای حاصل از فعالیت‌های مجرمانه و غیرقانونی، طی روندی در مجرای قانونی، تطهیر می‌گردد؛ یا به عبارت دیگر، هر نوع عمل برای مخفی نمودن یا تغییر ظاهری منشأ عواید نامشروع و غیرقانونی است، به نحوی که وانمود شود از منابع قانونی بدست آمده است.

پولشویی غالباً از طریق سیستم بانکی صورت می‌پذیرد و معمولاً طی سه مرحله استقرار، استتار و ادغام تحقق می‌یابد. دولت‌ها نیز با جرم‌انگاری این رفتار، از طریق نظارت و کنترل بر حسابات و خدمات بانکی و مالی، ابتدائاً به پیشگیری وضعی و ابزارها و سازوکارها موجود در سیستم بانکی از این جرم پرداخته و برای مرتکبین این جرم، مجازات‌هایی در نظر گرفته‌اند.

کلیدواژه‌ها: ابزار، سازوکار، پولشویی.

^۱- تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۹/۲۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۰/۱۵

^۲- دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد اسلامشهر

پول‌شویی مفهومی است که طی دو دهه گذشته باعث جلب توجه بسیاری از صاحب‌نظران گردیده و جایگاه خود را به عنوان یکی از موضوعات مهم در ادبیات حقوقی و اقتصادی باز نموده است. همان‌گونه که از این واژه استنباط می‌شود، پول‌کثیفی وجود دارد که طی فرایندی شست و شو و تطهیر می‌شود. منظور از پول کثیف در ادبیات پول‌شویی، عوایدی است که از فعالیت مجرمانه حاصل می‌شود این فعالیت‌های مجرمانه جرایم منشأ هستند که مصادیقی از جرایم علیه اموال و یا جرایم سازمان یافته می‌باشند^۳ مجرمان این جرم به منظور اینکه شیوه و نوع فعالیت‌شان توسط مجریان قانون شناسایی نشود، تلاش می‌کنند تا عملیاتی را مبادرتاً یا توسط افراد دیگر انجام دهند و تا حد امکان منشأ درآمدهای نامشروع و پول‌های آلوده را مخفی نگه‌دارند به عبارت دیگر پول‌شویی فرایندی است که در آن شکل و منشأ وجوه کثیف تغییر می‌کند و به گونه‌ای تصور می‌شود که این وجوه و عواید از منابع قانونی سرچشمه گرفته است.^۴

آنچه مسلم است چنین فعالیت‌هایی باعث می‌شود تا صدمات و لطمات جبران‌ناپذیری بر اقتصاد کشورها وارد گردد، از این لحاظ است که دولت‌ها مجبور اند تا با این پدیده‌ی شوم با جدیت مقابله کنند. برخی از جرایم از لحاظ مالی سودآور بوده و مجرمین می‌توانند از این راه پول زیادی را بدست آورند، که باقی ماندن پول‌های مذکور به حالت اولی ممکن است برای مجرمین از طرف مجریان قانون خطرناک‌تر گردیده و آن‌ها را در معرض اتهام ارتکاب جرم از سوی مأمورین دولت قرار دهد، که این امر منجر به ردیابی و کشف منشأ اصلی اموال و عواید حاصله از جرم گردیده و اموال مذکور را با خطر مصادره مواجه می‌سازد. به همین علت مرتکبین جرائم سودآور برای سرپوش گذاشتن به جرائم ارتکابی‌شان، منشأ اموال و عواید نامشروع، هم‌چنین به منظور محفوظ نگه‌داشتن این اموال از خطر کشف و مصادره توسط عوامل اجرایی قانون یا مأمورین مالیاتی، اقدام به پول‌شویی می‌کنند تا از این طریق اموال و عواید غیرقانونی را، قانونی و مشروع جلوه دهند.

۳- صالحی، جواد، ۱۳۹۱، سیاست کیفری ایران در چالش با جرایم منشأ پول‌شویی، تهران، ماهنامه کانون، شماره ۱۱۴، ص ۱۱۴.

۴ رهبر، فرهاد و میرزاوند، فضل‌الله، پیشین، ص ۲.

پاسخ‌های نظام حقوق کیفری

همانند غالب معاهدات و اسناد بین‌المللی، پاسخ‌هایی که که نظام حقوق کیفری ایران در قبال جرم پول‌شویی و جلوگیری و مبارزه با این جرم در پیش گرفته‌اند، به دو دسته پاسخ‌های پیشگیرانه صرف و پاسخ‌های سرکوبگر تقسیم می‌شوند. در این مبحث نیز ابتدا به تدابیر پیشگیرانه غیرسرکوبگراییانه و سپس به تدابیر سرکوبگراییانه، یعنی مجازات‌های پیش‌بینی شده در حقوق کیفری می‌پردازیم.

تدابیر پیشگیرانه از طریق بانک‌ها و موسسات مالی

در رابطه با پیشگیری از جرم پول‌شویی، غالب نظام‌های عدالت کیفری، با توجه به ویژگی‌های این جرم، بهترین راه برای پیشگیری از ارتکاب جرم پول‌شویی را، پیشگیری وضعی تشخیص داده‌اند؛ یعنی کنترل و نظارت بر شیوه‌های معمول ارتکاب جرم پول‌شویی. پیشگیری وضعی، غیرکیفری و بزه دیده مدار است و رونالد کلارک در تعریف پیشگیری وضعی چنین می‌گوید:

«پیشگیری وضعی شامل اقدامات و روشهایی است برای کاهش فرصت که به سوی شکل کاملاً خاصی از جرم نشانه می‌رود، متضمن طراحی و مدیریت محیط بلاواسطه یا همان نظارت و تحت نفوذ در آوردن هرچه پایدارتر و سازمان یافته‌تر محل وقوع جرم است، به طوری که زحمات و خطرات ناشی از اقدام برای ارتکاب جرم را افزایش داده و سود حاصله، به طوری که در نظر اکثر مرتکبین جلوه گر می‌شود، را کاهش می‌دهد.»^۵

تدابیر پیشگیرانه‌ای که برای جرم پول‌شویی در نظر گرفته شده است از نوع تدابیر پیشگیرانه وضعی است و مطابق تعریف فوق، این تدابیر برای هر جرم، متفاوت در نظر گرفته و اعمال می‌شود که در رابطه با جرم پول‌شویی بواسطه بانک‌ها، موسسات و برخی مشاغل اعمال می‌گردد. استفاده از تدابیر پیشگیرانه وضعی از یک سو ریسک ارتکاب را بالا می‌برد و از سوی دیگر در صورت لزوم، تعقیب و شناسایی مظنونین و مرتکبین را آسان‌تر می‌نماید.

از آن جا که بانک‌ها هسته اصلی سیستم مالی محسوب می‌شوند، کلیه بانک‌های خصوصی، دولتی و موسسات اعتباری، به منظور مبارزه با پول‌شویی ملزم به رعایت تدابیری هستند که مورد توافق عمومی سازمان‌های بین‌المللی فعال در زمینه مبارزه با پول‌شویی و کلیه کشورهای است که دارای قانون مبارزه با پول‌شویی بوده و برنامه‌های

^۵- صفاری، علی، مبانی پیشگیری از وقوع جرم، مجله تحقیقاتی حقوقی، بهار ۱۳۸۰، شماره ۳۳ و ۳۴، دانشگاه شهید بهشتی، ص ۲۹۲.

مبارزه با پول‌شویی را دنبال می‌کنند که دو کشور ایران نیز از آن مشتتی نبوده و در اجرای این تدابیر فعال هستند که در ادامه به این تدابیر می‌پردازیم.

۱- شناسایی مشتری

شناسایی مشتری به معنی احراز هویت مشتری توسط بانک یا موسسه اعتباری در هنگام افتتاح حساب و ارائه خدمات است. فرایند احراز هویت مشتری را می‌توان به تفکیک زیر بیان کرد:

اخذ اسناد رسمی هویتی معتبر از مشتری هنگام افتتاح حساب و ارائه خدمت، بررسی منبع وجوه برای افتتاح حساب، شناسایی مالکان ذی‌نفع حساب، دقت نظر در نزدیکی محل اقامت یا محل کار مشتری به بانک یا موسسه اعتباری مورد نظر، تایید محل اقامت یا کار مشتری با استعلام از مراجع ذی‌ربط، جمع‌آوری اطلاعات کافی درباره حرفه مشتری به منظور سنجش و تطبیق گردش حساب مشتری با نوع فعالیت اقتصادی آن و کنترل و تایید بانک‌های عامل واریز کننده وجوه به حساب مشتری.

از آن جا که ریسک اشخاص حقوقی بسیار بیشتر از اشخاص حقیقی است، بنابراین لازم است ضوابط بانک‌ها و موسسات اعتباری برای شناسایی مشتری‌های حقوقی دقیق‌تر از ضوابط حاکم بر شناسایی هویت مشتری حقیقی باشد. اشخاص حقوقی اعم از تجاری و غیرتجاری نیز باید با این هدف مورد شناسایی واقع شوند که اساس و شالوده تشخیص آنها برای پول‌شویی و عملیات مجرمانه یا کمک به این امور نبوده باشد و اشخاص ذی‌نفع در این موسسات به هر نحو با سازمان‌های مجرم و اشخاص تبهکار در ارتباط نباشند.^۶

در مورد شناسایی و احراز هویت اشخاص حقوقی نیز باید این موارد را در نظر گرفت:

نام و نشانی کامل شخص حقوقی با اخذ اسناد رسمی ذی‌ربط، نوع شخصیت حقوقی و ساختار و حوزه فعالیت، نام، نشانی و سمت کلیه کسانی که حق امضا و برداشت از حساب شرکت را دارند، نام و مشخصات مدیران، سهامداران عمده، بازرسان و حسابداران رسمی شرکت، احراز هویت فردی که به نمایندگی از طرف شرکت اقدام به افتتاح حساب می‌نماید و...

قانون مبارزه با پول‌شویی ایران و آیین نامه اجرایی این قانون نیز در رابطه با شناسایی ارباب رجوع احکام دقیقی را وضع نموده و ماده ۲ آیین نامه اجرایی قانون مبارزه با پول‌شویی موسسات اعتباری، بیمه‌ها و شرکت بورس را

^۶- جزایری، مینا، پول‌شویی و موسسات مالی، مجلس و پژوهش، ۱۳۸۲، شماره ۳۷، ص ۷۰.

موظف نموده به هنگام ارائه تمامی خدمات و انجام عملیات پولی و مالی حتی کمتر از سقف مقرر، از جمله انجام هرگونه دریافت و پرداخت، حواله وجه، صدور و پرداخت چک، ارائه تسهیلات، صدور انواع کارت دریافت و پرداخت، صدور ضمانتنامه، خرید و فروش ارز و اوراق گواهی سپرده و اوراق مشارکت، قبول ضمانت و تعهد ضامنان به هر شکل و خرید و فروش سهام نسبت به شناسایی ارباب رجوع اقدام نموده و اطلاعات آنها را در سیستم‌های اطلاعاتی خود ثبت نمایند.

قانون مبارزه با پول‌شویی ایران و آیین نامه اجرایی آن در رابطه با احراز هویت مشتریان حقیقی و حقوقی بسیار بهتر عمل نموده است. برای مثال بند هـ ماده ۳ آیین نامه مذکور برای شناسایی اشخاص حقوقی مواردی را ذکر نموده از جمله اخذ اطلاعات راجع به نوع، ماهیت، میزان فعالیت ارباب رجوع به منظور تخمین سطح فعالیت مورد انتظار، اخذ اطلاعات در خصوص اساسنامه، شرکتنامه، سهامداران عمده، نوع فعالیت، تامین کنندگان منابع مالی شخص حقوقی، موسسان، مدیران، بازرسان، حساب‌رسان و نشانی اقامتگاه آنان، اخذ اطلاعات مربوط به رتبه‌بندی شرکت از مراجع ذی‌ربط، اخذ تعهد از مدیران و صاحبان امضا مبنی بر اینکه آخرین مدارک و اطلاعات مربوط به شخص حقوقی را ارائه داده‌اند و...

۲- طبقه‌بندی مشتری بر مبنای ریسک

برای پیشگیری از ارتکاب جرم پول‌شویی باید در ارائه خدمات بانکی نسبت به مشتریان دقت کرد و این دقت و سخت‌گیری باید متناسب با مشخصات و پیشینه حرفه‌ای مشتریان باشد. در این راستا کنترل‌های مورد نیاز از سوی بانک یا موسسه اعتباری باید بر اساس انواع ریسک باشد از جمله ریسک مشتری، ریسک محصول یا خدمتی که به مشتری ارائه می‌شود و ریسک متطوقه فعالیت بانک یا موسسه اعتباری ارائه دهنده خدمت به مشتری.

مشتریان پر ریسک را می‌توان به سازمان‌های مالی غیربانکی، سازمان‌های غیردولتی مانند خیریه‌ها، شرکت‌های برون مرزی، شرکت‌های سهامی که سهام آنها بی‌نام است و فعالان اقتصادی که خدمات خود را به صورت نقدی ارائه می‌دهند تعبیر نمود.

محصولات و خدمات مالی پر ریسک، خدمات بانکی و ابزارهای پولی ای هستند که بانک‌ها در اختیار مشتریان خود قرار می‌دهند. این محصولات و خدمات می‌توانند به راحتی در دسترس پول‌شویان نیز قرار گیرند و آنها از این طریق اقدام به پول‌شویی نمایند؛ لذا این خدمات از نظر پول‌شویی پر ریسک محسوب می‌شوند که از جمله این خدمات عبارتند از:

انقال وجوه از طریق تلفن به کمک بانک‌های کارگزار بین‌المللی و حساب‌های کارگزاری و روابط بانکی خصوصی بدین توضیح که گاهی بانک‌ها خدمات و محصولات مالی را به شکل خصوصی در اختیار برخی مشتری‌های خاص مانند دولت مردان، دفاتر وکالت، مشاوران سرمایه‌گذاری و... قرار می‌دهند و مشتریان خدمات خصوصی دریافت نموده و لذا ریسک فعالیت این گروه بالا می‌رود، بانکداری الکترونیکی نیز به علت سرعت و وسعت جغرافیایی انجام عملیات نسبت به فعالیت‌های پول‌شویی بسیار آسیب‌پذیر است. از جمله نقل و انتقالات الکترونیکی که تطابقی با فعالیت و حرفه و سوابق کاری مشتری ندارد علی‌الخصوص زمانی که به مناطق پرخطر واریز می‌شوند.^۷

منظور از مناطق پر ریسک، مناطقی است که در نزدیکی مرزهای خارجی قرار دارند و یا مناطقی که فعالیت‌های مجرمانه مانند قاچاق بیشتر در آن جا صورت می‌گیرد. لذا بانک‌ها و موسسات اعتباری باید در شناسایی مشتریان خود دقت بیشتری داشته باشند و به انتقالات مبالغ جزئی که به دفعات بسیار به حساب مشتری وارد می‌شود و خیلی سریع از حساب مشتری به حساب دیگر در مناطق دیگری واریز می‌شوند دقت بیشتری داشته باشند.

۳- گزارش‌دهی و تشخیص موارد مشکوک

به طور کلی برای اجرای یک برنامه مؤثر ضد پول‌شویی، باید کلیه موسسات مالی از یک سیستم گزارش‌دهی برخوردار باشند؛ بخشی که مسئول تطبیق فعالیت موسسات با قانون و مقررات ضد پول‌شویی است که به کنترل موارد مشکوک می‌پردازد. گزارش‌دهی مناسب به همراه ضبط و نگهداری سوابق و گزارش موارد مشکوک از الزامات موسسات مالی در زمینه مبارزه با پول‌شویی است. البته منظور از کنترل و گزارش موارد مشکوک این نیست که مبادلات بانکی دقیقاً مرتبط با پول‌شویی است بلکه منظور این است که مراقبت نمایند تا مبادلات بانکی منطبق و متناسب با نوع فعالیت اقتصادی و حرفه مشتری باشد.

از آنجا که گزارش‌دهی نقش مهمی در شناسایی موارد مشکوک و جلوگیری از جرم پول‌شویی دارد بنابراین مرجع گزارش‌دهنده باید اطلاعات کامل از هویت مشتریان خود داشته باشد. به عنوان مثال بند د ماده ۳ آیین‌نامه اجرایی قانون مبارزه با پول‌شویی، موسسات اعتباری را موظف نموده تا در رابطه با شناسایی اشخاص حقیقی و تخمین سطح فعالیت مورد نظرشان به شرح زیر اقدام نمایند:

^۷- کشتکار، مریم، راهکارهای مبارزه با پول‌شویی در بانک‌ها و موسسات اعتباری، تازه‌های اقتصاد، تابستان ۱۳۹۰، شماره ۱۳۲، ص ۱۶۳.

- اخذ معرفی نامه معتبر با امضای حداقل یک نفر از مشتریان شناخته شده یا اشخاص مورد اعتماد یا معرفی نامه از یکی از موسسات اعتباری دارای مجوز از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، سازمان‌های دولتی و یا نهادها و کانون‌های حرفه‌ای رسمی

- اخذ اطلاعات از ارباب رجوع در مورد سوابق ارتباط با اشخاص مشمول و استعلام از اشخاص مذکور به منظور تعیین صحت اطلاعات ارائه شده از سوی ارباب رجوع

- اخذ جواز کسب معتبر به ویژه در مورد مشاغل غیرمالی که بیشتر در معرض پول‌شویی قرار دارند از قبیل طلافروشان، فروشندگان اشیای گرانقیمت، بنگاه‌های معاملات املاک و خودرو

- اخذ گواهی اشتغال به کار از اشخاص حقیقی دارای جواز کسب و یا از اشخاص حقوقی دارای شناسه ملی

- اخذ اطلاعات در مورد نوع و میزان فعالیت ارباب رجوع جهت تعیین سطح گردش مورد انتظار ارباب رجوع در حوزه فعالیت خود.

در این صورت با داشتن اطلاعات کامل از هویت مشتری، با کنترل و نظارت بر نقل و انتقال حسابات آنها می‌توان گزارش‌های مفیدی از سرعت گردش وجوه یا گردش حساب مشتری داشت که با استخراج اینگونه گزارشات از فعالیت‌های نقدی مشتری و تطبیق آنها با اطلاعاتی که مشتری به هنگام افتتاح حساب به بانک داده‌اند، می‌توان موارد مشکوک را شناسایی نمود. به عنوان مثال انتقالات نقدی یا الکترونیکی که روزانه به حساب مشتری واریز می‌شوند که مجموع آن از سقف تعیین شده در مقررات مبارزه با پول‌شویی بیشتر و یا نزدیک به آن باشد و یا زمانی که سرعت گردش وجوه یا گردش حساب مشتری که منعکس کننده بدهکاری و بستانکاری حساب مشتری و دفعات بدهکاری و بستانکاری مشتری است در صورتی که گردش حساب بسیار بالا و غیرمعمول باشد قابل شناسایی است.^۸

در قوانین مبارزه با پول‌شویی ایران در رابطه با موارد مشکوک قراین و اماراتی ذکر شده است.

از جمله رفتارها و موارد مشکوک به پول‌شویی از طریق بانک‌ها و موسسات مالی اعتباری که لازم است نسبت به آنها هشیار و آگاه بود و به مراجع ذی‌صلاح گزارش داده شود عبارتند از:

^۸- کشتکار، مریم، پیشین، ص ۱۶۵.

- وجود انواع حساب به نام مشتری در بانک یا موسسه اعتباری واحد در یک منطقه
- افتتاح حساب‌های متعدد و سپرده گذاری در آنها
- گردش عملیات بسیار بالای حساب که تناسبی با حرفه مشتری ندارند
- سپرده گذاری به دفعات و برداشت یک جا و عمده
- ارائه چک‌های ظهر نویسی شده متعدد به بانک برای وصول به حساب مشتری
- مراجعات متعدد به صندوق امانات بانک
- پیشنهاد رشوه برای انجام عملیات مشکوک
- امتناع مشتری از ارائه اصل مدارک هویتی
- بروز وقفه در ارائه مدارک ثبتی شرکت
- تبدیل اسکناس‌های ریز به اسکناس‌های درشت در حجم بالا
- تقاضای انتقال وجوه ارزی با مبالغ بالا به خارج از کشور بدون ارتباط با حرفه مشتری
- تغییر ناگهانی الگوی مبادلات ارزی مشتری و عدم تطابق آن با فعالیت‌های معمول وی
- ورود یا سپرده گذاری مبالغ قابل توجه وجوه به حساب مشتری از طریق چک‌های بانکی، حواله و یا انتقال تلفنی نا متناسب با نوع کار و فعالیت اقتصادی صاحب حساب
- تفاوت قابل توجه الگوی سپرده نقدی یک بنگاه خرده فروشی در یک محله با بنگاه مشابه در همان محل
- نقل و انتقال غیرمعمول وجوه بنی حساب‌های مرتبط
- تقاضای مبالغ قابل توجه چک بانکی، حواله یا چک‌های مسافرتی توسط مشتری.^۹

ضمانت اجرای کیفی

از قدیم الایام اولین روشی که برای پیشگیری از جرم به نظر جامعه می‌رسید مجازات بزهکاران بود. در حال حاضر نیز هر چند شیوه‌های گوناگون برای پیشگیری از جرایم ایجاد شده است ولی باز هم یکی از اهداف مجازات، بازدارندگی آن است. بر همین اساس یکی از مسائلی که در پیشگیری از پول‌شویی باید به آن توجه کرد بحث اتخاذ مجازات‌های متناسب با این جرم است به گونه‌ای که بتواند حتی الامکان از تکرار این جرم در آینده جلوگیری کند. در این گفتار به بررسی مجازات‌هایی که می‌توان در جرم پول‌شویی از آنها استفاده کرد خواهیم پرداخت.

۱- مجازات‌های اصلی

برای هر جرمی نسبت به نوع جرم، مجازاتی در قانون به عنوان مجازات اصلی تعیین می‌شود و هر مجازاتی هدفی را دنبال می‌کند که یا با هدف سرکوب گرایانه و یا با هدف جلوگیری از تکرار و یا اهداف دیگر است. مجازات اصلی که برای جرم پول‌شویی در قوانین پول‌شویی ایران در نظر گرفته شده است حبس و مجازات مالی است که در ادامه به آنها پرداخته شده و مورد بررسی قرار می‌گیرند.

۱-۱- حبس

حبس از مجازات‌هایی بوده است که از قدیم الایام وجود داشته و مورد استفاده قرار می‌گرفته است. البته در طول زمان شیوه‌های اجرای این مجازات متفاوت بوده است. در حال حاضر دیگر زندان سیاهچالی نیست که مخالفین و مجرمین برای همیشه در آنجا نگهداری شوند و تا زمان مرگ در آن باقی بمانند بلکه امروزه به مجازات حبس به عنوان شیوه‌ای برای اصلاح مجرمین نگریده می‌شود. برای مجازات حبس و اصولاً کلیه مجازات‌ها اهدافی را ذکر کرده‌اند مانند هدف اربابی و هدف اصلاحی مجازات‌ها.

منظور از جنبه اربابی مجازات این است که بوسیله اعمال کیفر نسبت به مجرمین از طرفی اشخاص غیرمجرم و آنانیکه قصد ارتکاب جرم را دارند، مرعوب شده و گرد ارتکاب جرم نگردند و از طرف دیگر خود مجرم از ارتکاب جرم جدید خودداری نماید. بر این اساس طرفداران این جنبه از آثار مجازات‌ها، معتقد بودند که مجازات حتی‌المقدور باید سنگین و شدید باشد تا در اذهان مجرمین و دیگران اثری قطعی و قاطع بر جای بگذارد و آنها را از ارتکاب جرم بازدارد.^{۱۰}

۱۰- صلاحی، جاوید، کیفرشناسی، تهران، انتشارات آرش، ۱۳۵۲، ص ۹.

در مورد هدف اصلاحی مجازات‌ها عقیده بر این است که هدف از اجرای مجازات، همان اصلاح است به گونه‌ای که با دویاره اجتماعی کردن آنها و ایجاد احساس ندامت از تکرار جرم توسط آنان جلوگیری کنند. بر اساس این طرز فکر دیگر زندان‌ها فقط برای تنبیه مجرمین ساخته نمی‌شوند چرا که تجربه ثابت کرده است که محبوس کردن تبهکاران در سیاه چال‌ها و تحمیل زجر و شکنجه با آنها هیچگونه تأثیری در جلوگیری از ارتکاب جرم ندارد بلکه با بهبود وضعیت زندان‌ها در صدد مجرم و باز اجتماعی کردن او تلاش می‌شود.

به هر حال هدف مجازات‌ها را هر چه بدانیم قابل انکار نیست که حبس غالباً در درجه اول قرار دارد چرا که هنوز هم به عنوان یک مجازات شدید به آن نگاه می‌شود و از نظر هدف اصلاحی نیز مناسب است.

در خصوص جرم پول‌شویی نیز قابل انکار نیست که استفاده از مجازات حبس می‌تواند اثر بازدارنده‌ای بر مجرم و جامعه داشته باشد. به گونه‌ای که در قوانین بسیاری کشورها حبس به عنوان یکی از مجازات‌های اصلی تعیین شده است. در قانون مجازات عمومی فرانسه، پول‌شویی ساده مستوجب ۵ سال حبس ساده و ۳۷۵۰ یورو جزای نقدی است و کیفری پول‌شویی مشدد نیز مستوجب ۶ سال حبس و ۷۵۰ هزار یورو جزای نقدی است. بر اساس قانون مبارزه با پول‌شویی فیلیپین ۷ تا ۱۴ سال حبس و ۳ میلیون پزو جریمه نقدی برای پول‌شویی تعیین شده است.^{۱۱}

البته مجازات حبس آثار منفی بسیاری دارد از جمله:

- هزینه گزاف نگهداری زندانیان و تاسیس زندان که به بودجه عمومی تحمیل می‌کند بسیار زیاد است و باری بار دوش جامعه است.

- کیفیت زندان پس از چند بار اجرا شدن اثر تنبیهی و ارعابی خود را از دست می‌دهد یا اینکه حداقل اثر آن کاسته می‌شود.

- اصل شخصی بودن مجازات‌ها دچار خدشه می‌شود چرا که خانواده زندانی نیز که تحت تکفل وی‌اند، متحمل درد و رنج می‌گردند.

^{۱۱}- دفتر بررسی‌های اقتصادی، بررسی قوانین پول‌شویی در کشورهای منتخب، مجلس و پژوهش، سال دهم، شماره ۳۷، ص ۱۲۸.

- آموزش و انتقال جرایم در داخل زندان از اثرات سوء مهم زندان است که عملاً زندان را به مدرسه جرایم تبدیل می‌کند.

هر چند انتقادات فوق بر مجازات حبس وارد است اما همچنان حبس از نگاه جامعه یکی از شدیدترین مجازات‌ها تلقی می‌شود و در جرایم مهم باید مورد استفاده قرار بگیرد. خصوصاً در عصر حاضر که مجازات‌هایی مثل اعدام و مجازات‌های بدنی همانند قطع عضو و شلاق به دلیل مخالفت با کرامت انسانی و مصالح حقوق بشری به سرعت در حال حذف از لیست سیاهه جرایم هستند، مجازات حبس به عنوان شدیدترین مجازات تلقی می‌گردد. بدیهی است برای این که مجازاتی اثر پیشگیرانه داشته باشد باید متناسب با نوع جرم انتخاب شود و در جرایم مهم باید مجازات شدید باشد.

اثر پیشگیرانه مجازات حبس را می‌توان از دو جنبه مورد بررسی قرار داد: از یک طرف مجازات حبس با ارعاب عمومی موجب فاصله گرفتن مجرمین مستعد از ارتکاب می‌گردد و از سوی دیگر با تامین هدف اصلاحی مجازات‌ها و اصلاح مجرم موجب پیشگیری از تکرار جرم از ناحیه وی در آینده می‌گردد. البته در خصوص جرایم اقتصادی و مالی، عالی‌الخصوص جرم پول‌شویی چون مرتکبین آن از یقه سپیدان می‌باشند باید به جنبه اصلاحی مجازات حبس با تردید نگاه کرد. چرا که هدف از اصلاح مجرمین باز اجتماعی کردن مجرمین و یا سازگاری مجدد اجتماعی آنان است. بر این اساس باید به متهم قواعد اجتماعی را آموخت، سازگاری او را با اجتماع افزایش داد و حتی الامکان با آموزش حرفه‌ای که بتواند درآمد خود را تامین کند به محکوم کمک کرد تا پس از آزادی از زندان بتواند در جامعه زندگی دوباره‌ای را شروع کند.

با توجه به خصوصیات مجرمین یقه سپید انجام این اعمال اصلاحی در قبال آنها مورد تردید است. شکی نیست که مجرمین یقه سپید از مهارت‌های اجتماعی و آموزش‌های بالایی برخوردارند و از همین رهگذر نیز مرتکب جرم می‌شوند. لذا سازگاری مجدد آنان با اجتماع نمی‌تواند از اهداف مجازات حبس تلقی شود. در این صورت در مورد مجرمین اقتصادی و مالی مثل پول‌شویان باید به جنبه ارعابی مجازات حبس توجه کرد.

در حقوق ایران، قانون مبارزه با پول‌شویی با کمال تعجب مجازات حبس برای مرتکبین تعیین نشده و فقط به جریمه نقدی معادل یک چهارم مال مورد پول‌شویی اشاره شده است که این مسئله نمی‌تواند بی‌ارتباط با بحث کاهش استفاده از مجازات حبس که یکی از مهم‌ترین مسائل روز قضایی است باشد.

اتخاذ چنین تصمیمی بیانگر آن است که اولاً تهیه کنندگان قانون مذکور با عنایت به انتقادات وارد بر کیفرهای بدنی و همچنین کیفر حبس، از یک سو سعی در جلوگیری از تورم جمعیت کیفری (با جلوگیری از افزایش تعداد زندانیان) داشته‌اند و از سوی دیگر خواسته‌اند قاعده تناسب جرم و مجازات را رعایت نموده و این جرم را که سبب تحصیل منفعت مالی می‌شود را با کیفر مالی ضبط اموال^{۱۲} مجازات نمایند و ثانیاً اینکه تطهیر پول در نظر نویسندگان قانون از اهمیت کمتری نسبت به برخی جرایم دیگر نظیر کلاهبرداری، ارتشا، اختلاس و حتی صدور چک بلامحل برخوردار است چرا که مجازات جرایم فوق شدیدتر از مجازات جرم تطهیر پول است.^{۱۳}

البته این نظر خالی از ایراد نبوده و مقتضی است مقنن نسبت به اهمیت واقعی جرم تطهیر پول که لطمات عظیمی بر امنیت و عدالت جامعه وارد می‌دارد و غالباً توسط شبکه‌های مجرمانه صورت می‌گیرد عنایت بیشتری داشته باشد، چرا که عدم تعیین مجازات حبس و سالب آزادی برای تطهیر کنندگان پول با مفاد و روح اسناد بین‌المللی نیز مغایرت دارد. قابل ذکر است در اغلب این اسناد تلویحاً دول عضو توصیه به دقت بیشتر در مورد اعطای آزادی مشروط به این مجرمین شده‌اند.^{۱۴}

عدم تعیین مجازات حبس برای جرمی همانند پول‌شویی با اثرات سوء اقتصادی فراوانی که دارد نمی‌تواند توجیه‌پذیر باشد. در قوانین اکثر کشورها مجازات حبس برای پول‌شویی تعیین شده و با توجه به شرایط جرم آمیز آن متغیر است. بر اساس قانون مبارزه با پول‌شویی ترکیه نسبت به منشأ مال مجازات می‌شود به گونه‌ای که اگر پول کثیف از جرایم تروریستی یا قاچاق مواد یا اقدامی که توسط قانون منع شده‌اند حاصل گردد و یا هدف از جرم تامین منابع مالی تروریسم باشد حداقل مجازات ۴ سال حبس خواهد بود ولی در پول‌شویی ساده حداقل مجازات ۲ سال حبس است.^{۱۵}

^{۱۲}- به نظر می‌رسد این ضبط مدنی است و نه کیفری، چون استرداد اموال ضبط شده به صاحب حق پیش‌بینی شده است، در نتیجه در صورت پیدا نشدن صاحب دارایی، آن اموال جزء اموال بلامالک محسوب شده و بر اساس قوانین مربوطه نسبت به آن اقدام می‌گردد در حالی که در ضبط کیفری، مال به دولت تعلق می‌گیرد.

^{۱۳}- شریفی لرنستانی، عبدالرسول، پول‌شویی از منظر حقوق جزای داخلی و معاهدات بین‌المللی، پایان نامه دوره کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم شناسی، دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۸۵، ص ۵۳.

^{۱۴}- همان، ص ۵۳.

^{۱۵}- جعفری، علی، پیشگیری از تطهیر سرمایه‌های نامشروع در حقوق داخلی و اسناد بین‌المللی، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم شناسی، دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۸۷، ص ۱۴۷.

به هر حال با توجه به تأثیر بازدارندگی مجازات حبس در سطح جامعه و با توجه به غیرقابل دفاع بودن مجازات‌های بدنی همانند قطع عضو و شلاق، تعیین مجازات حبس یک گام مهم در پیشگیری از پول‌شویی می‌تواند باشد، امری که متأسفانه در قانون مبارزه با پول‌شویی ایران مورد غفلت قرار گرفته است.

مجازات‌های مالی

مجازات‌های مالی را می‌توان به "گرفتن مالی از مجرم به نفع دولت" دانست که می‌تواند به شکل جزای نقدی یا مصادره باشد. در این نوع مجازات‌ها با گرفتن مالی از مجرم به نفع دولت سعی بر آن است که از ارتکاب جرم توسط او و نیز سایر افراد جلوگیری شود. مجازات‌های مالی علاوه بر این که همانند حبس بار مالی برای دولت ندارند تا حدود زیادی آثار سوء مجازات حبس را ندارند. در قوانین ما مجازات‌های مالی اصلی شامل جزای نقدی و مصادره اموال است که ذیلاً به بررسی آنها می‌پردازیم:

جزای نقدی

جزای نقدی که اصطلاح جریمه و مجازات نقدی نیز معادل آن است به معنای پرداخت اجباری مبلغی بعنوان مجازات به خزانه دولت است و بر خلاف دیه چون دین نیست لذا پس از فوت محکوم علیه قابل وصول از اموال او نیز نمی‌باشد. علاوه بر آن جزای نقدی قابل مصالحه نیست.

برای جزای نقدی امتیازاتی به شرح ذیل بر شمرده‌اند:

- ۱- جزای نقدی معایب مجازات حبس را ندارد و از این حیث بر مجازات حبس برتری دارد.
- ۲- جزای نقدی در مورد مرتکبین به عادت قدرت اربعابی خود را حفظ می‌کند. زیرا این قبیل مجرمین به زندان عادت می‌کنند ولی در مورد جریمه نقدی در هر بار پرداخت احساس آزاردهنده ناشی از مجازات را با خود دارند.
- ۳- یکی از مهم‌ترین مزایای جزای نقدی امکان ایجاد تناسب میان جرم و شدت مجازات است. چرا که می‌توان به نسبت تقصیر بزهکاران با در نظر گرفتن تمامی عوامل مخففه و مشدده مجازات میزان جزای نقدی را معین کرد.

۴- جزای نقدی منبع درآمدی برای دولت است.

در مقابل عیوبی برای جزای نقدی بر شمرده‌اند. یکی از این موارد مغایرت آن با اصل شخصی بودن مجازات‌هاست. چرا که جزای نقدی موجب کسر و نقصان دارایی همه کسانی است که از این منبع زندگیشان تامین می‌شود. البته ایراد بر تمامی مجازات‌ها وارد است چرا که اجرای هر مجازاتی بر روی فرد تأثیرات اقتصادی و اجتماعی بر روی اطرافیان فرد دارد که اجتنابی از آن نیست.

دیگر ایراد وارده به جزای نقدی این است که در اجرای آن برابری مراعات نمی‌شود به این معنی که دادن مبلغی معین برای افراد کم درآمد بسیار مشکل‌تر از دادن همین مبلغ برای افراد ثروتمند است مگر اینکه در تعیین میزان جزای نقدی، درآمد وی نیز لحاظ شود تا بر اساس آن تصمیم‌گیری شود. همین طور ممکن است جزای نقدی بر اثر اعسار محکوم به مجازات حبس تبدیل شود، بنابراین اجرای جزای نقدی حتمی نیست.

صرف نظر از ایراد فوق یکی از مهم‌ترین مزایای جزای نقدی خاصیت بازدارندگی قوی آن در جرایم مالی است. در جرایمی که هدف و انگیزه اصلی مجرم کسب درآمد و اموالی از طرق نامشروع است با استفاده از این مجازات می‌توان آنها را از ارتکاب جرم منصرف کرد چرا که این مجازات دقیقاً برخلاف میل آنها حرکت می‌کند و لذا از این حیث می‌توان از این نوع مجازات استفاده کرد.

در خصوص جرایم اقتصادی و جرم پول‌شویی نیز وضعیت به همین منوال است چرا که در جرایم اقتصادی نیز هدف اصلی مجرم کسب سود از طرق نامشروع و رسیدن به ثروت‌های غیرقانونی است. در جرم پول‌شویی نیز هر چند هدف از تطهیر، کسب درآمد نیست (چرا که این اموال قبلاً از جرم دیگری کسب شده‌اند) و صرفاً مشروع جلوه دادن اموال حاصل از جرم مدنظر مجرم است ولی نباید فراموش کرد که همین عمل برای جلوگیری از آگاهی مجریان قانون از ماهیت اموال و ممانعت از ضبط و مصادره اموال است و همچنین مجرم قصد دارد با حفظ این اموال و سرمایه‌گذاری مجدد با آنها به کسب ثروت‌های دیگری بپردازد.^{۱۶}

نتیجتاً در تطهیر نیز هدف نهایی مجرم کسب سود و دسترسی به ثروت است لذا جزای نقدی می‌تواند اثرات بازدارندگی خود را در این جرم نیز حفظ کند. لذا استفاده از جزای نقدی در جرم پول‌شویی می‌تواند موجب پیشگیری شود و این امر از دو طریق حاصل خواهد شد:

۱- تأثیر بازدارندگی بر روی خود مجرم و ممانعت از تکرار جرم؛ این مسئله خصوصاً با توجه به این ویژگی جزای نقدی که در هر بار اجرا همچنان خصوصیت آزردهنده خود را حفظ می‌کند بیشتر نمود دارد.

۲- تأثیر بازدارندگی بر روی سایر افراد مجرمین بالقوه؛ این افراد نیز چون در نهایت به دنبال کسب سود می‌باشند با توجه به این که با اجرای مجازات بر روی مجرمین بالفعل در می‌یابند که ارتکاب جرم از نظر اقتصادی به نفعشان نخواهد بود، از ارتکاب جرم منصرف می‌شوند.

جرم پول‌شویی از جمله جرایمی است که مجرمین یقه سپید هستند و عموماً از جمله شهروندانی‌اند که تحت تأثیر ارباب قرار می‌گیرند و میزان کیفر و نیز قطعیت و حتمیت آن بر تصمیم این گونه افراد به ارتکاب جرم تأثیر بسزایی دارد. با توجه به اینکه یکی از روش‌های جلوگیری از جرم خصوصاً جرایم اقتصادی، شدت مجازات در نظر گرفته شده برای آن جرم است، می‌بایست تناسبی میان جرم پول‌شویی و مجازات آن در قانون باشد.

مرتکبان پول‌شویی چون در حرفه و فعالیت اقتصادی خود متخصص و متبحر بوده، اصولاً به طرق ارتکاب، ریسک ارتکاب و منافع حاصل از آن آگاهی داشته و با توجه به اطلاعات عمل می‌کنند و لذا نقشه‌ها و طرح ریزی‌های ارتکاب این جرایم را می‌توان با در نظر گرفتن سیاست کیفری مناسب و شاید متمایز از سیاست کیفری که در قلمرو سایر جرایم اعمال می‌شود، بر هم زد.

لذا چنین افرادی با اطلاع از قوانین کیفری موجود و آگاهی از مجازات‌های تعیین شده برای جرایم مختلف و مشاهده اجرا شدن آن نسبت به مرتکبین این جرایم، مراقب رفتار خویش با دیگران می‌باشند. پس وجود قوانین کیفری اربابی در حوزه جرایم اقتصادی می‌تواند پیشگیری از ارتکاب این جرایم را به وجود آورد.

در جرایم اقتصادی هدف از ارتکاب جرم، اندوختن پول و ثروت است و مرتکبین از روی احساسات و هیجان مرتکب جرم نمی‌شوند بلکه با محاسبات عقلی و منطقی مرتکب این گونه جرایم می‌شوند که در محاسبات آنها مجازات جرم و اجرای آن نقش مهمی بازی می‌کند. پس هر چه مجازات شدیدتر و قطعیت آن بیشتر باشد، ریسک انجام آن بالا می‌رود.

اما در قانون مبارزه با پول‌شویی ایران، تناسب میان منفعت حاصله از ارتکاب جرم و مجازات تعیین شده برای پول‌شویان رعایت نشده و به نظر می‌رسد قانونگذار به دنبال مبارزه جدی با تطهیر پول و ریشه کن کردن آن نبوده است. زیرا با توجه به ماده ۹ این قانون و این میزان اندک مجازات در نظر گرفته شده برای مرتکبین تطهیر پول،

گویی به گونه‌ای مجرمان را به ارتکاب جرم تشویق نموده است.^{۱۷} چرا که غالباً پول‌شویان علاوه بر این که بزهکار یقه سپید محسوب می‌شوند و دارای سازگاری اجتماعی بالایی‌اند، در انجام بزه‌های مالی و اقتصادی دارای مهارت‌اند و عدم تعیین مجازات اربابی مثل حبس و صرفاً تعیین جزای نقدی، ریسک ارتکاب جرم را برای آنها بالا نمی‌برد.

در خصوص نحوه تعیین جزای نقدی نیز باید توجه کرد که این مبلغ به گونه‌ای تعیین شود که متناسب با جرم باشد. برای تعیین جزای نقدی قانونگذار معمولاً از دو شیوه استفاده می‌کند:

یک- مجازات نقدی ثابت: در این شیوه قانونگذار در برابر هر جرمی مبلغی را تعیین می‌کند که بزهکار باید آن را بپردازد. در این شیوه گاهی مقنن جزای نقدی را به صورت مبلغی معین تعیین می‌کند و تغییر میزان آن را مجاز نشمرده است. جریمه‌های راهنمایی و رانندگی معمولاً از این شیوه تبعیت می‌کنند و گاهی نیز مقنن حداقل و حداکثر برای جزای نقدی تعیین و قاضی در آن محدوده باید مبلغی را به عنوان مجازات تعیین کند.

مهم‌ترین ایراد این شیوه تأثیرپذیری آن از نوسانات ارزش پول رایج کشور است. که مقنن را وادار می‌کند هر از چند گاهی دوباره مبالغ جزای نقدی خود را با وضعیت اقتصادی کشور تطبیق دهد. همچنین ایراد دیگری که به این شیوه وارد است عدم تناسب آن با شدت جرم است خصوصاً در جرایم مالی این مسئله بیشتر نمود پیدا می‌کند.

دو- مجازات نقدی نسبی: در این شیوه قانونگذار مبلغ جزای نقدی را به صورت تابعی از میزان منافع مالی حاصل از جرم تعیین می‌کند. در این شیوه از جزای نقدی، سعی می‌شود با تعیین جریمه‌ای بیش از سود ناشی از جرم، بزهکار از تلاش برای کسب منفعت ناشی از جرم نام امید شود. این شیوه از مجازات، یکی از روش‌های مناسب برای مجازات مجرمین جرایم مالی است که به دنبال کسب منافع فراوان از محل جرایم اقتصادی هستند.

در قانون مبارزه با پول‌شویی ایران از همین شیوه استفاده شده و جزای نقدی معادل یک چهارم عواید حاصل از جرم برای مرتکبین این جرایم مقرر شده است. استفاده از این شیوه بسیار به جاست هرچند که نسبت آن یک چهارم از عواید حاصل از جرم تا حدود زیادی خفیف جلوه می‌کند خصوصاً با در نظر گرفتن مجازات‌هایی که برای سایر جرایم مالی و اقتصادی تعیین شده است مثل "جریمه‌های یک تا سه برابر ارزش کالا" در ماده ۴ قانون

^{۱۷}- شمس، فرزانه، تحلیل حقوق اقتصادی جرم پول‌شویی و قوانین مربوطه، پایان نامه دوره کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۹۲، ص ۹۵.

تعزیرات حکومتی مصوب ۱۳۶۷، "جریمه نقدی تا حداکثر پنج برابر معادل قیمت ریالی مال مورد قاچاق" در ماده ۱ قانون مجازات مرتکبین قاچاق مصوب ۱۳۱۲، "جریمه‌ای تا معادل دو برابر قیمت کالا" در ماده ۳ قانون نحوه اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۷۴.

مصادره

مصادره عمومی یا مصادره عام که منظور، ضبط اموال موجود محکوم علیه اعم از منقول و غیرمنقول است. در این نوع مصادره تمامی اموال محکوم علیه مورد مصادره قرار می‌گیرد ولو این که ناشی از جرم نباشد. برای مثال، قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر ایران در سال ۱۳۶۷ که در مواردی به این شیوه دست زده است^{۱۸} و حکم به "مصادره اموال به استثنا هزینه تامین زندگی متعارف برای خانواده محکوم" داده است. اما از آن جا که مصادره عمومی تمایزی بین اموال ناشی از جرم و اموال مشروع محکوم علیه قائل نمی‌شود، مغایر موازین انصاف و عدالت شناخته می‌شود.

نوع دیگر مصادره، مصادره خاص است که دولت بر بخشی از اموال محکوم علیه که ارتباط با جرم دارد مسلط می‌شود. این اموال می‌تواند موضوع جرم، ابزار جرم و یا نتیجه جرم باشد. در جرایمی که هدف اصلی مرتکب از انجام آن کسب منفعت مالی یا مال است مصادره خاص اجرا می‌شود به این نحو که تمامی اموالی که مرتکب از جرم به دست آورده است مصادره می‌شود. در قانون مجازات اسلامی ایران، ماده ۱۹ مجازات‌های تعزیری که از مجازات‌های اصلی این قانون است را به هشت درجه تقسیم کرده است و مصادره اموال را به عنوان مجازات درجه یک تعزیری قرار داده است.

وجود مجازات مصادره در جرایم مالی بسیار مهم است زیرا در صورتی که اموال حاصل از جرم مصادره نشود انگیزه محکمی برای مجرم ایجاد خواهد شد که به این گونه جرایم دست بزند. خصوصاً اگر میزان جزای نقدی تعیین شده برای جرایم مالی از میزان عواید ناشی از جرم بیشتر باشد انگیزه مجرمین بسیار قوی‌تر خواهد بود. بر همین اساس در تمامی جرایمی که مجرم به منفعی دست می‌یابد ضبط آن منافع از مجازات‌های اصلی مقرر در قانون است.

^{۱۸}- بند ۴ و تبصره ماده ۴، بند ۶ و تبصره ۱ ماده ۸ قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر ایران مصوب ۱۳۶۷.

لذا در قانون مبارزه با پول‌شویی نیز مجازات مصادره پیش‌بینی شده است. استرداد درآمد و عواید حاصل از ارتکاب جرم مشتمل بر اصل و منافع حاصل و اگر موجود نباشد مثل یا قیمت آن مجازاتی است که برای مجرم تعیین شده است بر اساس این ماده اصل مال حاصل از جرم و منافع حاصل از آن در صورتی که موجود باشد عینا و در صورتی که موجود نباشد مثل یا قیمت آن بر حسب این که مال مثلی باشد یا قیمی مصادره می‌شود.

به نظر می‌رسد این ضبط مدنی است و نه کیفری، چون استرداد اموال ضبط شده به صاحب حق پیش‌بینی شده است، در نتیجه در صورت پیدا نشدن صاحب دارایی، آن اموال جزء اموال بلا مالک محسوب شده و بر اساس قوانین مربوطه نسبت به آن اقدام می‌گردد در حالی که در ضبط کیفری، مال به دولت تعلق می‌گیرد.^{۱۹}

باید توجه داشت مسئله مهمی که در مصادره مشکل ایجاد می‌کند زمانی است که مالکیت اموال، منتقل شده است. در صورتی که مجرم مال حاصل از جرم را منتقل نماید، در هر حال باید این اموال نیز مورد مصادره قرار گیرد چرا که اصولاً یکی از طرق پول‌شویی انتقال عواید حاصل از جرم است و بر همین اساس نمی‌توان آن را مانع مصادره دانست در حالتی که مجرم و منتقل‌الیه که با سوء نیت معامله را انجام می‌دهند شکی نیست که باید مصادره انجام شود چرا که مصادره بر شخص تحمیل نمی‌شود بلکه در واقع بر مال تحمیل می‌شود و مال در مالکیت هر کسی باشد مصادره خواهد شد. در این رابطه تبصره یک ماده ۹ قانون مبارزه با پول‌شویی ایران مقرر می‌دارد: «چنانچه عواید حاصل به اموال دیگری تبدیل یا تغییر یافته باشد، همان اموال ضبط خواهد شد».

۲- مجازات‌های تبعی و تکمیلی

مجازات تکمیلی مجازاتی است که علاوه بر کیفر اصلی برای مجرم تعیین می‌گردد. مجازات تکمیلی بر دو قسم اجباری و اختیاری است؛ هرگاه قاضی در اعمال مجازات تکمیلی مختار باشد مجازات اختیاری است و هرگاه قاضی مکلف به اعمال مجازات تکمیلی باشد آن را مجازات تکمیلی اجباری می‌گویند.^{۲۰} استفاده از مجازات‌های تکمیلی در پیشگیری از جرایم پول‌شویی می‌تواند نقش مهمی داشته باشد. در این بند به دو مورد از این مجازات‌ها اشاره و اثرات بازدارنده آنها را بررسی خواهیم کرد.

محرومیت‌های اجتماعی

^{۱۹}- شریفی لریستانی، عبدالرسول، پیشین، ص ۵۳.

^{۲۰}- شکری، رضا و قادری، سیروس، قانون مجازات اسلامی در نظم حقوقی کنونی، تهران، نشر مهاجر، ۱۳۸۱، ص ۳۹.

بر اساس ماده ۲۳ قانون مجازات اسلامی ایران دادگاه می‌تواند کسی را که به حد، قصاص یا مجازات تعزیری از درجه شش تا درجه یک محکوم کرده است با رعایت شرایط مقرر در این قانون، متناسب با جرم ارتكابی و خصوصیات وی به یک یا چند مجازات از مجازات‌های تکمیلی مقرر در ماده محکوم نماید که محرومیت‌های اجتماعی از جمله مجازات‌های تکمیلی و تبعی است. حقوق اجتماعی حقوقی است که مقنن برای افراد جامعه به رسمیت شناخته است و جز با حکم مقام قضایی قابل سلب نیست.

بر اساس ماده ۲۶ قانون مجازات اسلامی ایران، حق انتخاب شدن در مجالس شورای اسلامی و خبرگان و عضویت در شورای نگهبان و انتخاب شدن به ریاست جمهوری، عضویت در انجمن‌ها و شوراها و هیات‌های منصفه و روزنامه نگاری و استخدام در مشاغل دولتی یا وابسته دولت و استفاده از مدال‌های دولت و عناوین افتخاری از امثال این حقوق‌اند.

محرومیت‌های اجتماعی از دو جنبه می‌توانند مفید باشند؛ از طرفی چون استفاده از حقوق اجتماعی می‌تواند مزایای مالی و معنوی (مثل شهرت و افتخار) را به همراه داشته باشد سلب این حقوق می‌تواند مانعی برای دستیابی به آن مزایا گردد و لذا از این جهت می‌تواند اثر پیشگیرانه داشته باشد؛ از سوی دیگر خصیصه بعضی جرایم به گونه‌ای است که فقط فردی که موقعیت خاصی را دارد می‌تواند مرتکب آن جرم شود مثل اختلاس که فقط از کارمند دولت ساخته است و چون می‌توان با سلب حقوق اجتماعی از دستیابی افراد به این موقعیت‌ها جلوگیری کرد لذا می‌توان با این مجازات به جلوگیری از تکرار جرم در خصوص این افراد مطمئن شد.

در خصوص جرم پول‌شویی چون از جرایم یقه سپیدی است و یقه سپیدان معمولاً به دلیل این که مناصب بالایی در جامعه دارند، جزء این دسته محسوب می‌شوند. بنابراین می‌توان با استفاده از مجازات‌ها تبعی و تکمیلی و سلب برخی از حقوق اجتماعی از این مجرمین، از ارتكاب جرم تطهیر پول و همچنین از تکرار جرم پول‌شویی توسط خود مرتکب و سایر مجرمین بالقوه جلوگیری به عمل آورد.

با سلب این مزایا از یقه سپیدان و مجرمین مستعد، امکان کشف پول‌شویی آنها افزایش می‌یابد همچنین گروهی از پول‌شویان را که تحت لوای فعالیت‌های تجاری مشروع به پول‌شویی می‌پردازند می‌توان با استفاده از این گونه مجازات‌ها خلع سلاح کرد، تاجری را که بر مبنای کارت بازرگانی اش به پول‌شویی می‌پردازد می‌توان با ابطال کارت بازرگانی اش عملاً خلع سلاح کرد.

از سوی دیگر در بسیاری از جرایمی که منشأ پول‌شویی‌اند، مرتکب جرم با استفاده از عناوین استخدامی به این جرم دست می‌زند، مانند اختلاس، ارتشا، سوء استفاده از مناقصه‌ها و مزایده‌های دولتی که همگی با استفاده از مقام دولتی مرتکب قابل ارتکاب می‌باشند.

لذا با استفاده از مجازات سلب حقوق اجتماعی می‌توان امکان دستیابی مجدد این افراد به این سمت را از بین برد زمینه جرایم بعدی را این گونه محدود ساخت. بر همین اساس ماده ۲۶ قانون مجازات اسلامی^{۲۱} برای جلوگیری از جرایم، این عناوین و جایگاه‌های اجتماعی را با ضمانت اجرای محرومیت از آنها محافظت نموده است.

۲-۲- انتشار حکم محکومیت

گاه منافع عمومی یا منافع خصوصی ایجاب می‌کند که دادگاه صادر کننده حکم، دستور انتشار حکم را پس از قطعیت اعم از محکومیت یا براءت صادر نماید. در انتشار حکم محکومیت کیفری، هدف بیشتر شناساندن بزهکاران و آگاهی دادن به مردم در خصوص هوع فعالیت آنها و آماده کردن جامعه برای رویارویی با مجرمان است. از این جهت بیشتر پیشگیری بزه دیده مدار مدنظر است.

انتشار حکم علاوه بر این جنبه یک جنبه دیگر نیز دارد و آن به خطر انداختن حیثیت بزهکار است که می‌تواند مجازات سنگینی محسوب شود. در این خصوص باید بین بزهکاران تفکیک کرد. در خصوص بزهکارانی که اصطلاحاً یقه آبی هستند این مسئله نمی‌تواند چندان مؤثر باشد چرا که حیثیت اجتماعی چندانی برای این افراد از طرف جامعه شناخته نشده است و چه بسا در خصوص بعضی از این افراد انتشار حکم آنها در جرایم نوعی شهرت محسوب شود ولی در خصوص مجرمان یقه سپید از آنجایی که مهم‌ترین امتیاز این افراد شأن و حیثیت

۲۱- حقوق اجتماعی موضوع این قانون به شرح زیر است: الف- داوطلب شدن در انتخابات ریاست جمهوری، مجلس خبرگان رهبری، مجلس شورای اسلامی و شوراهای اسلامی شهر و روستا ب- عضویت در شورای نگهبان، مجمع تشخیص مصلحت نظام یا هیأت دولت و تصدی معاونت رئیس جمهور پ- تصدی ریاست قوه قضائیه، دادستانی کل کشور، ریاست دیوان عالی کشور و ریاست دیوان عدالت اداری ت- انتخاب شدن یا عضویت در انجمن‌ها، شوراهای احزاب و جمعیت‌ها به موجب قانون یا با رأی مردم ث- عضویت در هیأت‌های منصفه و امناء و شوراهای حل اختلاف ج- اشتغال به عنوان مدیر مسؤول یا سردبیر رسانه‌های گروهی چ- استخدام و یا اشتغال در کلیه دستگاه‌های حکومتی اعم از قوای سه گانه و سازمان‌ها و شرکت‌های وابسته به آنها، صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران، نیروهای مسلح و سایر نهادهای تحت نظر رهبری، شهرداری‌ها و مؤسسات مأمور به خدمات عمومی و دستگاه‌های مستلزم تصریح یا ذکر نام برای شمول قانون بر آنها ح- اشتغال به عنوان وکیل دادگستری و تصدی دفاتر ثبت اسناد رسمی و ازدواج و طلاق و دفتریاری خ- انتخاب شدن به سمت قیم، امین، متولی، ناظر یا متصدی موقوفات عام د- انتخاب شدن به سمت داوری یا کارشناسی در مراجع رسمی ذ- استفاده از نشان‌های دولتی و عناوین افتخاری ر- تأسیس، اداره یا عضویت در هیأت مدیره شرکت‌های دولتی، تعاونی و خصوصی یا ثبت نام تجارتنی یا مؤسسه آموزشی، پژوهشی، فرهنگی و علمی.

بالای اجتماعی است که در جامعه دارند لذا به خطر انداختن این حیثیت اجتماعی می تواند در خصوص این افراد بسیار مؤثر باشد. بر این اساس به نظر می رسد استفاده از حربه انتشار حکم می تواند اثر بازدارندگی زیادی در جامعه داشته باشد.

در اسناد بین المللی در این خصوص به صراحت مطلبی بیان نشده است و الزامی برای دولت های عضو در این خصوص وجود ندارد ولی از آنجایی که طبق بند ۱ ماده ۱۱ کنوانسیون پالمو تعیین مجازات جرم پول شویی به کشورهای عضو سپرده شده است لذا در این خصوص مانعی برای تعیین مجازات برای کشورهای عضو وجود ندارد.

در حقوق ایران بر اساس قانون اصلاح تبصره ۱ ماده ۱۸۸ قانون آیین دادرسی دادگاه های عمومی و انقلاب در امور کیفری مصوب ۱۳۷۸ و الحاق سه تبصره به آن مصوب ۱۳۸۵، در موارد محکومیت قطعی به جرم اختلاس، ارتشا، مداخله یا تبانی یا اخذ پورسانت در معاملات دولتی، اخلال در نظام اقتصادی کشور، سوء استفاده از اختیارات به منظور جلب منفعت برای خود یا دیگری، جرایم گمرکی، جرایم مالیاتی، قاچاق ارز و به طور کلی جرم علیه حقوق مالی دولت، به دستور دادگاه صادر کننده رای قطعی، خلاصه متنی از مشخصات فرد، سمت یا عنوان، جرایم ارتكابی و نوع و میزان مجازات محكوم علیه به هزینه وی در یکی از روزنامه های کثیرالانتشار و عند اللزوم یکی از روزنامه های محلی منتشر و در اختیار سایر رسانه های عمومی گذاشته می شود.

نتیجه گیری

پول شویی که فرایند تبدیل پول های کثیف ناشی از فعالیت های نامشروع، غیرقانونی و بزهکارانه به پول های پاک و دارایی های مشروع و قانونی است جزئی از یک نظام ناسالم اقتصادی است که اقتصاد زیرزمینی، نظام اداری ناسالم و غیر کارآمد، نظام مالی غیرشفاف و فاقد سیستم نظارتی قوی، بستر مناسبی را برای عملیات پول شویی فراهم می نماید. چنانچه در لابلای مباحث تذکر دادیم پول شویی دارای اثرات گسترده ی نامطلوب و زیانباری است که فرار مالیاتی، فرار سرمایه از کشور جهت تطهیر، اختلال در بازارهای مالی، افزایش نقدینگی، افزایش تورم، تهدید امنیت ملی و اقتصادی کشور، انباشت ثروت و قدرت در دست مجرمان و امکان ادامه حیات آنان، کاهش تمایل به سرمایه گذاری در فعالیت های مولد، تضعیف بخش خصوصی، فاسد شدن حکومت و بروز تنش های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در جامعه از جمله پیامدهای مذموم جرم پول شویی است.

ماده ۲ قانون مبارزه با پول شویی ایران "تحصیل، تملک، نگهداری یا استفاده"، "تبدیل یا مبادله یا انتقال" و "اختفا یا پنهان یا کتمان کردن ماهیت واقعی منشأ" را به عنوان رفتارهای مجرمانه اصلی جرم پول شویی در سه بند آورده است؛ البته این رفتارها باید به منظور پنهان کردن منشأ غیرقانونی آن با علم به این که به طور مستقیم یا غیرمستقیم ناشی از ارتکاب جرم حاصل شده اند ارتکاب یابند. رفتارهای ذکر شده در این ماده از حیث مصداق نبوده و به طور کل هر فعلیتی که عواید حاصل از جرایم را قانونی جلوه دهد جرم انگاری نموده چرا که این رفتارها مطابق با مراحل ارتکاب جرم پول شویی انتخاب شده اند تا جرم پول شویی در هر مرحله ای باشد قابل مجازات گردد؛ به عبارت دیگر رفتارهای بند الف این ماده با اولین مرحله از ارتکاب جرم پول شویی یعنی استقرار (ابتدای ورود وجوه نامشروع به سیستم مالی)، بند ب ماده ۲ قانون مذکور با مرحله دوم یعنی استتار یا تبدیل (جداسازی عواید نامشروع از منشأ و تبدیل و انتقالات مالی برای ردگم کردن منشأ اموال نامشروع) و بند ج این ماده با مرحله آخر جرم پول شویی یعنی مرحله ادغام (تزریق عواید پاک شده به سیستم اقتصادی و قانونی نشان دادن اموال و عواید) همخوانی دارد.

از آنجایی که علاج واقعه را قبل از وقوع باید کرد به نظر می رسد بهترین شیوه ی مبارزه با جرم اتخاذ یک سیاست و استراتژی مبتنی بر پیشگیری باشد. بدین منظور کشورها می توانند با بهره گیری از علوم جنایی مختلف، گام های مؤثری در این راه بردارند. در رابطه با جرم پول شویی از آنجایی که این جرم از طریق سیستم پولی و بانکی صورت می گیرد، تدابیر پیشگیرانه ای که برای مبارزه با این جرم در نظر گرفته شده است تدابیر پیشگیرانه وضعی اند که از طریق بانک ها و موسسات مالی و اعتباری اعمال می شود.

تدابیر پیشگیرانه‌ای که برای این جرم در نظر گرفته شده است به طور خلاصه عبارت است از شناسایی و تثبیت هویت مشتریان و مراجعه‌کنندگان به بانک‌ها و مؤسسات اعتباری، پردازش اطلاعات حسابات و مشتریان جهت کشف موارد مشکوک و گزارش‌دهی موارد مشکوک تا در صورت نیاز، برای کشف و تعقیب جرم پول‌شویی از طریق مراجع قضایی اقدام گردد.

در گذشته در نظام حقوق کیفری اولین روشی که جامعه برای پیشگیری از جرم مجازات بزه‌کاران بود. در حال حاضر نیز هر چند شیوه‌های گوناگون برای پیشگیری از جرایم ایجاد شده است ولی باز هم یکی از اهداف مجازات، بازدارندگی آن است. بر همین اساس یکی از مسائلی که در پیشگیری از پول‌شویی باید به آن توجه کرد بحث اتخاذ مجازات‌های متناسب با این جرم است به گونه‌ای که بتواند حتی الامکان از تکرار این جرم در آینده جلوگیری کند. برای هر جرمی نسبت به نوع جرم، مجازاتی در قانون به عنوان مجازات اصلی تعیین می‌شود و هر مجازاتی هدفی را دنبال می‌کند که یا با هدف سرکوب‌گرایانه و یا با هدف جلوگیری از تکرار و یا اهداف دیگر است. مجازات اصلی که برای جرم پول‌شویی در قوانین پول‌شویی ایران در نظر گرفته شده است حبس و مجازات مالی است.

حبس از مجازات‌هایی بوده است که از قدیم الایام وجود داشته و مورد استفاده قرار می‌گرفته است. البته در طول زمان شیوه‌های اجرای این مجازات متفاوت بوده است. در حال حاضر دیگر زندان سیاه‌چالی نیست که مخالفین و مجرمین برای همیشه در آنجا نگهداری شوند و تا زمان مرگ در آن باقی بمانند بلکه امروزه به مجازات حبس به عنوان شیوه‌ای برای اصلاح مجرمین نگریسته می‌شود. برای مجازات حبس و اصولاً کلیه مجازات‌ها اهدافی را ذکر کرده‌اند مانند هدف ارعابی و هدف اصلاحی مجازات‌ها.

منظور از جنبه ارعابی مجازات این است که بوسیله اعمال کیفر نسبت به مجرمین از طرفی اشخاص غیر مجرم و کسانی که قصد ارتکاب جرم را دارند، مرعوب شده و گرد ارتکاب جرم نگردند و از طرف دیگر خود مجرم از ارتکاب جرم جدید خودداری نماید. بر این اساس طرفداران این جنبه از آثار مجازات‌ها، معتقد بودند که مجازات حتی‌المقدور باید سنگین و شدید باشد تا در اذهان مجرمین و دیگران اثری قطعی و قاطع بر جای بگذارد و آن‌ها را از ارتکاب جرم بازدارد.

در مورد هدف اصلاحی مجازات‌ها عقیده بر این است که هدف از اجرای مجازات، همان اصلاح است به گونه‌ای که با دوباره اجتماعی کردن آن‌ها و ایجاد احساس ندامت از تکرار جرم توسط آنان جلوگیری کنند. بر اساس این طرز فکر دیگر زندان‌ها فقط برای تنبیه مجرمین ساخته نمی‌شوند چرا که تجربه ثابت کرده است که محبوس کردن تبه‌کاران در سیاه‌چال‌ها و تحمیل زجر و شکنجه با آن‌ها هیچگونه تأثیری در جلوگیری از ارتکاب جرم ندارد بلکه با بهبود وضعیت زندان‌ها در صدد مجرم و باز اجتماعی کردن او تلاش می‌شود.

به هر حال هدف مجازات‌ها را هر چه بدانیم قابل انکار نیست که حبس غالباً در درجه اول قرار دارد چرا که هنوز هم به عنوان یک مجازات شدید به آن نگاه می‌شود و از نظر هدف اصلاحی نیز مناسب است.

در خصوص جرم پول‌شویی نیز قابل انکار نیست که استفاده از مجازات حبس می‌تواند اثر بازدارنده‌ای بر مجرم و جامعه داشته باشد. به گونه‌ای که در قوانین بسیاری کشورها حبس به عنوان یکی از مجازات‌های اصلی تعیین شده است

اثر پیشگیرانه مجازات حبس را می‌توان از دو جنبه مورد بررسی قرار داد: از یک طرف مجازات حبس با ارباب عمومی موجب فاصله گرفتن مجرمین مستعد از ارتکاب می‌گردد و از سوی دیگر با تأمین هدف اصلاحی مجازات‌ها و اصلاح مجرم موجب پیشگیری از تکرار جرم از ناحیه وی در آینده می‌گردد. البته در خصوص جرایم اقتصادی و مالی، عالی‌الخصوص جرم پول‌شویی چون مرتکبین آن از یقه سپیدان می‌باشند باید به جنبه اصلاحی مجازات حبس با تردید نگاه کرد.

با توجه به خصوصیات مجرمین یقه سپید انجام این اعمال اصلاحی در قبال آن‌ها مورد تردید است. شکی نیست که مجرمین یقه سپید از مهارت‌های اجتماعی و آموزش‌های بالایی برخوردارند و از همین رهگذر نیز مرتکب جرم می‌شوند. لذا سازگاری مجدد آنان با اجتماع نمی‌تواند از اهداف مجازات حبس تلقی شود. در این صورت در مورد مجرمین اقتصادی و مالی مثل پول‌شویان باید به جنبه اربابی مجازات حبس توجه کرد.

عدم تعیین مجازات حبس برای جرمی همانند پول‌شویی با اثرات سوء اقتصادی فراوانی که دارد نمی‌تواند توجیه پذیر باشد. به هر حال با توجه به تأثیر بازدارندگی مجازات حبس در سطح جامعه و با توجه به غیرقابل دفاع بودن مجازات‌های بدنی همانند قطع عضو و شلاق، تعیین مجازات حبس یک گام مهم در پیشگیری از پول‌شویی می‌تواند باشد، امری که متأسفانه در قانون مبارزه با پول‌شویی ایران مورد غفلت قرار گرفته است.

مجازات‌های مالی علاوه بر این که همانند حبس بار مالی برای دولت ندارند تا حدود زیادی آثار سوء مجازات حبس را ندارند. در قوانین ما مجازات‌های مالی اصلی شامل جزای نقدی و مصادره اموال است. صرف نظر از ایرادات وارد بر جزای نقدی، یکی از مهم‌ترین مزایای جزای نقدی خاصیت بازدارندگی قوی آن در جرایم مالی است. در جرایمی که هدف و انگیزه اصلی مجرم کسب درآمد و اموالی از طرق نامشروع است با استفاده از این مجازات می‌توان آن‌ها را از ارتکاب جرم منصرف کرد چرا که این مجازات دقیقاً برخلاف میل آن‌ها حرکت می‌کند و لذا از این حیث می‌توان از این نوع مجازات استفاده نمود.

در خصوص جرایم اقتصادی و جرم پول‌شویی نیز وضعیت به همین منوال است چرا که در جرایم اقتصادی نیز هدف اصلی مجرم کسب سود از طرق نامشروع و رسیدن به ثروت‌های غیرقانونی است. در جرم پول‌شویی نیز هر چند هدف از تطهیر، کسب درآمد نیست (چرا که این اموال قبلاً از جرم دیگری کسب شده‌اند) و صرفاً مشروع جلوه دادن اموال حاصل از جرم

مدنظر مجرم است ولی نباید فراموش کرد که همین عمل برای جلوگیری از آگاهی مجریان قانون از ماهیت اموال و ممانعت از ضبط و مصادره اموال است و همچنین مجرم قصد دارد با حفظ این اموال و سرمایه گذاری مجدد با آن‌ها به کسب ثروت‌های دیگری بپردازد. نتیجتاً در تطهیر نیز هدف نهایی مجرم کسب سود و تثبیت ثروت است لذا جزای نقدی می‌تواند اثرات بازدارندگی خود را در این جرم نیز حفظ کند. لذا استفاده از جزای نقدی در جرم پول‌شویی می‌تواند موجب پیشگیری شود. جرم پول‌شویی از جمله جرایمی است که مجرمین یقه سپید هستند و عموماً از جمله شهروندانی اند که تحت تأثیر ارباب قرار می‌گیرند و میزان کیفر و نیز قطعیت و حتمیت آن بر تصمیم این گونه افراد به ارتکاب جرم تأثیر بسزایی دارد. با توجه به اینکه یکی از روش‌های جلوگیری از جرم خصوصاً جرایم اقتصادی، شدت مجازات در نظر گرفته شده برای آن جرم است، می‌بایست تناسبی میان جرم پول‌شویی و مجازات آن در قانون باشد.

مرتکبان پول‌شویی چون در حرفه و فعالیت اقتصادی خود متخصص و متبحر بوده، اصولاً به طرق ارتکاب، ریسک ارتکاب و منافع حاصل از آن آگاهی داشته و با توجه به اطلاعات عمل می‌کنند و لذا نقشه‌ها و طرح ریزی‌های ارتکاب این جرایم را می‌توان با در نظر گرفتن سیاست کیفری مناسب و شدید برهم زد.

اما در قانون مبارزه با پول‌شویی ایران، تناسب میان منفعت حاصله از ارتکاب جرم و مجازات تعیین شده برای پول‌شویان رعایت نشده و به نظر می‌رسد قانونگذار به دنبال مبارزه جدی با تطهیر پول و ریشه کن کردن آن نبوده است. زیرا با توجه به ماده ۹ این قانون و این میزان اندک مجازات در نظر گرفته شده برای مرتکبین تطهیر پول، گویی به گونه ای مجرمان را به ارتکاب جرم تشویق نموده است. چرا که غالباً پول‌شویان علاوه بر این که بزهدکار یقه سپید محسوب می‌شوند و دارای سازگاری اجتماعی بالایی اند، در انجام بزه‌های مالی و اقتصادی دارای مهارت اند و عدم تعیین مجازات اربابی مثل حبس و صرفاً تعیین جزای نقدی، ریسک ارتکاب جرم را برای آن‌ها بالا نمی‌برد.

در خصوص نحوه تعیین جزای نقدی نیز باید توجه کرد که این مبلغ به گونه ای تعیین شود که متناسب با جرم باشد. برای تعیین جزای نقدی قانونگذار معمولاً از دو شیوه استفاده می‌کند، مجازات‌های نقدی ثابت و مجازات‌های نقدی نسبی.

در قانون مبارزه با پول‌شویی ایران از همین شیوه استفاده شده و جزای نقدی معادل یک چهارم عواید حاصل از جرم برای مرتکبین این جرایم مقرر شده است. استفاده از این شیوه بسیار به جاست هرچند که نسبت آن یک چهارم از عواید حاصل از جرم تا حدود زیادی خفیف جلوه می‌کند خصوصاً با در نظر گرفتن مجازات‌هایی که برای سایر جرایم مالی و اقتصادی تعیین شده است. قانون ایران جزای نقدی نسبی را در برخورد با مجرمین مورد استفاده قرار می‌داد. چرا که جزای نقدی نسبی، همخوانی بیشتری با قاعده تناسب جرم و مجازات دارد و به هر میزان که عواید حاصل از جرم بیشتر باشد، مجازات مالی آن نیز

به همان نسبت افزایش می‌یابد و با سنگین‌تر شدن جرم ارتكابی، مجازات نیز شدیدتر خواهد شد که در این رابطه قانون مبارزه با پول‌شویی ایران بهتر عمل نموده است. البته در رابطه با مجازات مصادره اموال حاصل از جرم و وسایل استفاده شده برای ارتكاب جرم هر دو کشور همانند هم عمل کرده و عواید حاصل از جرم و وسایل استفاده شده برای جرم پول‌شویی را با مجازات مصادره روبه‌رو می‌کنند حتی در صورتی که مالکیت اموال منتقل شده باشد.

استفاده از مجازات‌های تکمیلی در پیشگیری از جرایم پول‌شویی می‌تواند نقش مهمی داشته باشد. لذا به دو مورد از این مجازات‌ها اشاره می‌کنیم، یعنی محرومیت‌های اجتماعی و انتشار حکم محکومیت.

در خصوص جرم پول‌شویی چون از جرایم یقه سپیدی است و یقه سپیدان معمولاً به دلیل این که مناصب بالایی در جامعه دارند، جزء این دسته محسوب می‌شوند. بنا بر این می‌توان با استفاده از مجازات‌ها تبعی و تکمیلی و سلب برخی از حقوق اجتماعی از این مجرمین، از ارتكاب جرم تطهیر پول و همچنین از تکرار جرم پول‌شویی توسط خود مرتکب و سایر مجرمین بالقوه جلوگیری به عمل آورد.

با سلب این مزایا از یقه سپیدان و مجرمین مستعد، امکان کشف پول‌شویی آن‌ها افزایش می‌یابد همچنین گروهی از پول‌شویان را که تحت لوای فعالیت‌های تجاری مشروع به پول‌شویی می‌پردازند می‌توان با استفاده از این گونه مجازات‌ها خلع سلاح کرد، تاجری را که بر مبنای کارت بازرگانی اش به پول‌شویی می‌پردازد می‌توان با ابطال کارت بازرگانی اش عملاً خلع سلاح کرد. انتشار حکم علاوه بر این جنبه یک جنبه دیگر نیز دارد و آن به خطر انداختن حیثیت برهکار است که می‌تواند مجازات سنگینی محسوب شود. در این خصوص باید بین بزهاران تفکیک کرد. در خصوص بزهارانی که اصطلاحاً یقه آبی هستند این مسئله نمی‌تواند چندان مؤثر باشد چرا که حیثیت اجتماعی چندان برای این افراد از طرف جامعه شناخته نشده است و چه بسا در خصوص بعضی از این افراد انتشار حکم آن‌ها در جرایم نوعی شهرت محسوب شود ولی در خصوص مجرمان یقه سپید از آنجایی که مهم‌ترین امتیاز این افراد شأن و حیثیت بالایی اجتماعی است که در جامعه دارند لذا به خطر انداختن این حیثیت اجتماعی می‌تواند در خصوص این افراد بسیار مؤثر باشد. بر این اساس به نظر می‌رسد استفاده از حربه انتشار حکم می‌تواند اثر بازدارندگی زیادی در جامعه داشته باشد.

وقتی جرم پول‌شویی به مرحله ارتكاب و یا حصول نتیجه مجرمانه می‌رسد نیاز است تا به این جرم رسیدگی شده و مرتکبین تحت تعقیب قرار گیرند و اطلاعات حسابات آن‌ها و گردش وجوه آن‌ها تحت کنترل و نظارت قرار گرفته شود لذا اطلاعات آن‌ها، نقل و انتقالات و فعالیت‌های مشکوک مورد پردازش قرار گرفته و موارد مشکوک شناسی شود و گزارش دهی به مراجع ذیصلاح صورت گیرد تا از رسیدن به نتیجه مجرمانه جلوگیری شده و مانع پنهان ماندن و تطهیر اموال ناپاک گردد که نهاد

رسیدگی و کنترل کننده این موارد در ایران شورای عالی مبارزه با پول‌شویی این مسؤولیت را بر عهده دارد تا در موارد مشکوک و گزارش دهی به مراجع قضایی وارد عمل شده و مرتکبین مورد تعقیب قضایی قرار گرفته و به اثبات جرم پول‌شویی پردازند.

در رابطه با نحوه اثبات جرم پول‌شویی جدای از ادله اثبات که در همه جرایم، متهمین از آن بهره می‌جویند با توجه به شیوه ارتکاب جرم پول‌شویی که نسبت به سایر جرایم تفاوت بسیاری دارد برخی موارد دیگر نیز نقش مهمی در اثبات جرم پول‌شویی ایفا می‌کنند از جمله اماره تصرف و اصول صحت و براءت، معاملات مشکوک و علی‌الخصوص افتراقی شدن تحصیل دلیل.

علاوه بر اصل براءت، ماده یک قانون مبارزه با پول‌شویی ایران اماره تصرف و اصل صحت را در بر دارد. همان طور که می‌دانیم غلبه بر این است که اراده اکثر افراد جامعه، معامله را بطور صحیح منعقد می‌کنند نه به طور فاسد. این غلبه موجب ظن می‌شود که عقود منعقد شده، صحیح می‌باشد. به این ترتیب هرگاه در صحت عقدی تردید شود، با الحاق مورد مشکوک الحکم از لحاظ صحت، به مورد غالب، می‌باید حکم به صحت آن داد. علاوه بر این، اگر قائل به اعمال اصل صحت نباشیم، در نظم جامعه اخلال ایجاد خواهد شد.

در مورد اماره تصرف که ماده یک قانون مبارزه با پول‌شویی ایران آن را در بر داشته است، باید گفت اماره تصرف حاوی سه عنصر می‌باشد: مال در تصرف مادی فرد باشد (عنصر مادی)، متصرف قصد اعمال حق مالکیت را داشته باشد (عنصر مادی) و تصرف متصرف مشروع باشد (عنصر قانونی). بنابر این در صورت ظهور تصرف در مالکیت باید متصرف را مالک دانست.

یکی از راه‌های غلبه بر صعوبت و دشواری شیوه جمع‌آوری دلایل، کشف و تعقیب مجرمین در پرتو رویکرد امنیت‌گرا، تسهیل فرایند دستیابی به ادله علیه متهم است که عبارت است از احراز هویت مشتریان و به روز رسانی اطلاعات پیرامونی آن‌ها از ناحیه بانک‌ها و موسسات به هنگام انجام هرگونه معامله، عملیات و ارائه خدمات یا به هنگام وجود ظن به انجام پول‌شویی و ضرورت متوقف سازی ارائه خدمات یادشده تا هنگام شفاف سازی و اثبات اصالت مدارک شناسایی ارائه شده توسط ارباب رجوع و همچنین پیگیری صحت و سقم اطلاعات ارائه شده با بانک‌ها و اعلام موارد مغایرت به واحد اطلاعات و استخبارات مالی، مسائلی است که چهره ای از امنیت محوری را به ذهن متبادر می‌سازد که در آیین نامه اجرایی قانون مبارزه با پول‌شویی ایران پیش بینی شده است.

همچنین تعدیل نمودن اصل رازداری بانکی، زیرا یکی از مواردی که سبب می‌شود بانک‌ها بستر مناسبی برای ارتکاب جرم پول‌شویی و مخفی نمودن منشأ اصلی پول‌های غیرقانونی شوند، قاعده ای به نام رازداری بانکی است که بر اساس آن هویت صاحبان حساب فاش نمی‌شود. لذا در صورت مشاهده معاملات و مبادلات مشکوک با ارقام زیاد، بانک‌ها موظف اند مسئله را

به مراجع ذیصلاح اطلاع دهند. گرچه اعلام گزارشات و ارسال اطلاعات، اتهام محسوب نمی‌شود اما در هم در قانون مبارزه با پول‌شویی ایران، "تکلیف مقام تعقیب یا شاکی خصوصی به ارائه دلیل" مورد چشم پوشی قرار گرفته و این تکلیف مشتری است که باید در خصوص منشأ مشروع کسب اموال خود پاسخگو باشد و سکوت مشتری در این باره قرینه ای بر ارتکاب جرم نیز تلقی می‌شود.

تقریباً در اکثر نظام‌های حقوقی، در خصوص مسئله "معکوس سازی بار اقامه دلیل" در بزه پول‌شویی، رویه عملی به سمت و سوی پذیرش آن در حرکت بوده و بار اثبات عدم تحصیل اموال از راه‌های نامشروع بر دوش متهم نهاده شده است. این مسئله هرچند در نگاه اول با اصل برائت ناسازگار به نظر می‌رسد اما با توجه به اینکه معکوس سازی بار اثبات در این موارد، موافق اوضاع و احوال است، به نظر می‌رسد تعارضی با اصل برائت وجود نداشته باشد. حتی برخی در جهت رهایی از مشکل شناسایی عواید حاصل از جرم و کشف پول‌شویی بیان داشته اند قانونگذاری در راستای جرم انگاری پول‌شویی و مصادره اموال و عواید حاصله از جرم، موفقیت آمیز نخواهد بود مگر آنکه دولت از بار اثبات آن معاف شود.

لذا در جرمی نظیر پول‌شویی، روند تحصیل دلیل مبنی بر "اثبات مجرمیت متهم از سوی دادستان" به کلی تغییر یافته و نوک پیکان متوجه متهم می‌شود و اوست که باید بی گناهی خود را به اثبات برساند. از این رو در این گونه جرایم بسیار محدود، استثنایی و در عین حال رو به رشد، نحوه تحصیل دلیل با اصول و قواعد حاکم بر آن متفاوت است و کسی که باید اثبات بی گناهی بیاورد متهم است، نه این که دادستان جهت اثبات مجرمیت متهم، به تحصیل و ارائه دلیل پردازد. در واقع به واسطه وجود پاره ای تفاوت‌ها در این قبیل جرایم و مرتکبین آن‌ها یعنی "یقه سپیدان" مسئله افتراقی شدن رسیدگی به این جرایم مطرح شده است.

در نتیجه در راستای ضرورت حفظ ثبات اقتصاد و پیشگیری از ورود ضربه‌های جبران ناپذیر بر اقتصاد ملی، همراه با مشکل بودن کشف جرم پول‌شویی بوسیله ادله اثبات جرم و شیوه‌های متعارف آیین دادرسی کیفری، امنیت گرایی دولت‌ها در قالب افتراقی نمودن آیین دادرسی مرتبط با پول‌شویی مورد توجه قرار گرفته و در قالب "جابجایی بار اثبات دلیل و نهادن بار اثبات منشأ مشروع اموال مشکوک بر عهده افراد مظنون و متهم"، "تکلیف نهادهای مرتبط با پدیده پول‌شویی به اعلام موارد مشکوک به مراجع ذیصلاح"، "عدول از قواعد رازداری بانکی"، "لزوم احراز هویت مشتریان" و لزوم کنترل‌های نامحسوس دوره ای و... "نمود یافته است.

قانون مبارزه با پول‌شویی ایران نیز مناسب برای مبارزه و جلوگیری جدی از این جرم، علاوه بر مجازات نقدی، مجازات حبس را نیز برای پول‌شویان که غالباً یقه سپید هستند لحاظ نماید چراکه صرف جزای نقدی، مانع تکرار جرم توسط این قبیل مجرمین نخواهد شد. همچنین قانون مذکور نیاز دارد تا مورد معاونت و شروع به جرم پول‌شویی، تعیین تکلیف نماید و خلاء قانونی در

این زمینه را پر کند چرا که در حال حاضر مجازاتی برای معاون و شروع کننده به جرم پول‌شویی در نظر گرفته نشده و قانون ساکت است.

منابع:

قوانین

- ۱- آیین نامه اجرایی قانون مبارزه با پول‌شویی ایران
- ۲- قانون اساسی ایران
- ۳- قانون مبارزه با پول‌شویی ایران
- ۴- قانون مجازات اسلامی ایران
- ۵- قانون مدنی ایران

منابع فارسی:

کتاب‌ها

- ۶- اردبیلی، محمدعلی. (۱۳۸۱) "حقوق جزای عمومی"، جلد ۲، نشر میزان.
- ۷- اسعدی، سید حسن. (۱۳۸۶) "جرایم سازمان یافته فراملی"، نشر میزان.
- ۸- باقر زاده، احد. (۱۳۸۲) "پیامدهای پول‌شویی و راهبردهای کنترلی با رویکرد به اسناد بین‌المللی - مجموعه سخنرانی‌ها و مقالات"، نشر وفاق.
- ۹- بوسار، آندره. (۱۳۷۵) "بزهکاری بین‌المللی - ترجمه نگار رخشانی"، نشر گنج دانش.
- ۱۰- پاک نهاد، امیر. (۱۳۸۸) "سیاست جنایی ریسک مدار"، نشر میزان.
- ۱۱- تدهیبی، فریده. (۱۳۷۴) "پول‌شویی یا تطهیر پول" نشر اتاق بازرگانی.
- ۱۲- تدهیبی، فریده. (۱۳۸۱) "پول‌شویی" انتشارات زعیم.
- ۱۳- جزایری، مینا. (۱۳۸۲) "جرم پول‌شویی به عنوان یک جرم مستقل - مجموعه مقالات و سخنرانی‌ها"، (چاپ دوم) نشر وفاق.

- ۱۴- جعفری لنگرودی، محمد جعفر. (۱۳۸۷) "مبسوط ترمینولوژی حقوق"، جلد ۲، انتشارات ایران.
- ۱۵- جعفری لنگرودی، محمد جعفر. (۱۳۸۸) "ترمینولوژی حقوق"، انتشارات ایران.
- ۱۶- حبیب زاده، محمد جعفر. (۱۳۸۹) "سرقت در حقوق کیفری ایران"، نشر دادگستر.
- ۱۷- حشمتی مولایی، حسین. (۱۳۸۲) "نقش توسعه نهادهای مالی بر حجم اقتصاد زیرزمینی و پول شویی- مجموعه مقالات"، پژوهشکده پولی و بانکی.
- ۱۸- خرمشاهی، بهاءالدین. (۱۳۸۴) "از شک تا یقین"، دفتر نشر معارف.
- ۱۹- رابنسون، جفری. (۱۳۸۴) "شست و شوی پول آلوده" انتشارات کلک آزادگان.
- ۲۰- رهبر، فرهاد و میرزاوند، فضل الله. (۱۳۸۷) "پول شویی و روش های مقابله با آن"، انتشارات دانشگاه تهران.
- ۲۱- ساکی، محمدرضا. (۱۳۸۹) "حقوق کیفری اقتصادی"، انتشارات جنگل.
- ۲۲- سلیمانی، حمید. (۱۳۹۳) "پول شویی در فقه و حقوق کیفری ایران"، نشر اندیشه عصر.
- ۲۳- سلیمی، صادق. (۱۳۸۵) "آشنایی با مقررات تطهیر پول و چگونگی مبارزه با آن- مجموعه علوم جنایی"، جلد ۱، انتشارات سلسیل.
- ۲۴- شکری، رضا و قادری، سیروس. (۱۳۸۱) "قانون مجازات اسلامی در نظم حقوقی کنونی"، نشر مهاجر.
- ۲۵- شیروانی، علی و عباسی، محمد مسعود. (۱۳۸۶) "ترجمه و تبیین شرح اللمعه"، جلد ۶، انتشارات دارالعلم.
- ۲۶- صحراییان، مهدی. (۱۳۸۱) "زیان های ناشی از تطهیر پول"، نشر آبی.
- ۲۷- صلاحی، جاوید. (۱۳۵۲) "کیفرشناسی"، انتشارات آرش.
- ۲۸- گلدوزیان، ایرج. (۱۳۸۴) "محشای قانون مجازات اسلامی"، انتشارات مجد.
- ۲۹- محمودی، وحید. (۱۳۸۲) "پدیده پول شویی و راه های مبارزه با آن- مجموعه سخنرانی ها و مقالات"، نشر وفاق.
- ۳۰- مرزبان، حسین. (۱۳۸۲) "بررسی پدیده پول شویی و سیستم مالی ایران-مجموعه مقالات و سخنرانی ها"، (چاپ دوم)، نشر وفاق.
- ۳۱- معاونت آموزشی قوه قضائیه. (۱۳۸۲) "سیاست جنایی- تقنینی ایران در جرایم اقتصادی" انتشارات جاویدانه.
- ۳۲- معاونت آموزشی قوه قضائیه. (۱۳۸۷) "آشنایی با جرم پول شویی" انتشارات جاویدانه.

۳۳- معاونت آموزشی قوه قضائیه. (۱۳۸۷) "سیاست جنایی - تقنینی ایران در جرایم اقتصادی"، انتشارات جاویدانه.

۳۴- معظمی، شیلا. (۱۳۸۴) "جرایم سازمان یافته و راهکارهای مقابله با آن"، نشر دادگستر.

۳۵- موسوی مقدم، محمد. (۱۳۹۱) "پول شویی"، انتشارات حقوق امروز.

۳۶- میرمحمد، صادقی. (۱۳۷۷) "حقوق جزای بین الملل - مجموعه مقالات"، نشر میزان.

۳۷- میرمحمد، صادقی. (۱۳۸۶) "حقوق جزای بین الملل" (چاپ دوم)، نشر میزان.

۳۸- نوربها، رضا. (۱۳۸۲) "زمینه حقوق جزای عمومی"، نشر میزان.

۳۹- ولیدی، محمد صالح. (۱۳۸۶) "حقوق کیفری اقتصادی"، نشر میزان.

۴۰- هادیان، ابراهیم. (۱۳۸۲) "پول شویی و اثرات اقتصادی آن-مجموعه مقالات و سخنرانی ها"، (چاپ دوم)، نشر وفاق.

۴۱- همتی، محمد باقر. (۱۳۹۱) "تدابیر پیشگیرانه و مجازات در قانون مبارزه با پول شویی"، انتشارات خرسندی.

مقالات

۴۲- اسحاقی، محمد. (۱۳۷۹) "بزهکاری پیشرفته جرایم رایانه‌ای و اینترنتی"، فصلنامه دانش انتظامی، شماره ۵.

۴۳- اصلانی، پروانه. (۱۳۸۲) "درآمدی بر پول شویی"، راهبرد، شماره ۳۰.

۴۴- بوریگان، ژاک. (۱۳۷۶) "بزهکاری سازمان یافته در حقوق کیفری فرانسه- ترجمه علی حسین نجفی ابرند آبادی"، مجله

تحقیقات حقوقی دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی، شماره ۲۱ و ۲۲.

۴۵- بی نام. (۱۳۸۴) "جرایم رایانه‌ای و چالش‌های حقوقی فضای مجازی"، راه آورد نور، شماره ۱۱.

۴۶- تذهیبی، فریده. (۱۳۷۳) "شست و شوی پول در روسیه"، مجله اقتصادنامه اتاق بازرگانی، شماره ۳۱۷.

۴۷- تریف، تری. (۱۳۸۳) "مطالعات امنیتی نوین - ترجمه علیرضا طیب و وحید بزرگی"، مطالعات راهبردی، شماره ۲۳.

۴۸- جزایری، مینا. (۱۳۸۲) "پول شویی و موسسات مالی"، مجلس و پژوهش، شماره ۳۷.

۴۹- جلالی فراهانی، امیر حسین. (۱۳۸۴) "پول شویی الکترونیکی"، مجله فقه و حقوق، شماره ۲.

۵۰- چوبین، فرتاش بهرام (۱۳۹۰) "نگاهی کوتاه به جرم پول شویی"، ماهنامه دادرسی، شماره ۸۷.

۵۱- حاجی زاده، نعمت الله. (۱۳۸۳) "پول شویی"، فصلنامه دانش انتظامی، شماره ۳.

- ۵۲- حبیب زاده، محمد جعفر. (۱۳۷۷) "شروع به جرم در حقوق ایران و مقایسه آن با عناوین فقهی مشابه"، فصلنامه دانشور، شماره ۲۱.
- ۵۳- حیدری، علی مراد. (۱۳۸۳) "جرم انگاری پولشویی"، فقه و حقوق، شماره ۱.
- ۵۴- خمایی زاده، فرهاد. (۱۳۸۲) "مبارزه با پولشویی در بانکها و موسسات مالی نگاهی به قانون ضد تروریسم ایالات متحده امریکا"، مجله حقوقی نشریه دفتر خدمات حقوقی بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران، شماره ۲۲.
- ۵۵- دفتر بررسی‌های اقتصادی. (۱۳۸۸) "بررسی قوانین پولشویی در کشورهای منتخب"، مجلس و پژوهش، شماره ۳۷.
- ۵۶- رحمدل، منصور. (۱۳۸۵) "مال و عواید حاصل از جرم و معکوس شدن بار اثبات"، مجله حقوقی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، شماره ۷۲.
- ۵۷- رهبر، فرهاد. (۱۳۸۲) "پولشویی و آثار و پیامدهای آن"، مجله تحقیقاتی اقتصادی، شماره ۱۳.
- ۵۸- ستوده، سیدمحمد. (۱۳۸۲) "سوئیس خاستگاه بانکداری نوین"، اکونومیست-مجله اقتصادی، شماره ۱۳.
- ۵۹- سلیمانی، حمید و عبدالهی نژاد، عبدالکریم. (۱۳۸۹) "بررسی مبانی فقهی جرم پولشویی"، مطالعات فقه و حقوق اسلامی، شماره ۳.
- ۶۰- سلیمی، صادق. (۱۳۸۲) "جنایت سازمان‌یافته فراملی در کنوانسیون پالمو و آثار آن"، مجله حقوقی، شماره ۲۹.
- ۶۱- شاملو، باقر و مرادی، مجید. (۱۳۹۲) "تحدید تضمینات دادرسی عادلانه در پرتو امنیت گرای در جرم پولشویی"، مجله حقوقی دادگستری، شماره ۸۱.
- ۶۲- شفیعی، سعیده و صبوری دیلمی. (۱۳۸۸) "بررسی شیوه‌های مبارزه با پدیده پولشویی با تاکید بر راهکارهای مالیاتی"، فصلنامه مالیات، شماره ۵.
- ۶۳- شهرودباری، جهانگیر و مرزبان مقیمی، مجتبی. (۱۳۹۰) "بررسی اجمالی جرم پولشویی در حقوق ایران"، راه و کالت، شماره ۵ و ۶.
- ۶۴- صادقی امر و آبادی، بهروز و گوگردچیان، احمد و شهبازی، نجفعلی. (۱۳۹۱) "تحلیل تجربی آثار پولشویی بر رشد اقتصادی، مخارج دولت و نابرابری درآمدی در ایران"، فصلنامه پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، شماره ۱.
- ۶۵- صالحی، جواد. (۱۳۹۱) "سیاست کیفری ایران در چالش با جرایم منشا پولشویی"، کانون، شماره ۱۱۴.
- ۶۶- صفاری، علی. (۱۳۸۰) "مبانی پیشگیری از وقوع جرم"، مجله تحقیقاتی حقوقی، شماره ۳۳ و ۳۴.
- ۶۷- طالشی، بهزاد. (۱۳۸۱) "بازی‌های پنهان پولشویی"، اکونومیست-مجله اقتصادی، شماره ۱۷ و ۱۸.

- ۶۸- عالی پور، حسن. (۱۳۸۵) "پول شویی تهدیدی علیه امنیت ملی" فصلنامه مطالعات راهبردی، شماره ۳۲.
- ۶۹- عالی پور، حسن. (۱۳۸۹) "بزه‌های سازمان یافته، امنیت و پلیس"، فصلنامه مطالعات راهبردی، شماره ۴۴.
- ۷۰- علی پور، حسن. (۱۳۸۵) "پول شویی تهدیدی علیه امنیت ملی"، مطالعات راهبردی، شماره ۳۲.
- ۷۱- غنچی، علی. (۱۳۷۹) "درآمدی بر پول شویی"، فصلنامه دانش انتظامی، شماره ۵.
- ۷۲- قناد، فاطمه. (۱۳۸۷) "پول شویی در بستر فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات"، مجله پژوهش حقوق و سیاست دانشگاه علامه طباطبایی، شماره ۲۴.
- ۷۳- کشتکار، مریم. (۱۳۹۰) "راهکارهای مبارزه با پول شویی در بانک‌ها و موسسات اعتباری"، تازه‌های اقتصاد، شماره ۱۳۲.
- ۷۴- کیلچینگ، مایکل. (۱۳۸۶) "رديابی، ضبط و مصادره عوائد ناشی از فساد- ترجمه قیاد کاظمی"، مجله دادگستری، شماره ۱۷.
- ۷۵- میرزاوند، فضل الله. (۱۳۸۲) "پول شویی به عنوان جرم مستقل"، مجلس و پژوهش، شماره ۳۷.
- ۷۶- میرشکاری، عباس. (۱۳۹۰) "تحلیل بار اثبات در جرم پول شویی"، ماهنامه کانون، شماره ۱۱۴.
- ۷۷- میرمحمد، صادقی. (۱۳۸۰) "پاک نمایی یا تطهیر اموال کثیف ناشی از جرم"، دیدگاه‌های حقوق قضایی، شماره ۲۱ و ۲۲.
- ۷۸- نامی، محسن. (۱۳۸۶) "تخریب نرم‌افزارهای رایانه‌ای با نگرش نوین به جرم تخریب کیفی"، حقوقی، شماره ۶۱.
- ۷۹- نجفی علمی، مرتضی. (۱۳۸۲) "ابعاد پول شویی و روش‌های مبارزه با آن"، فصلنامه‌ی دانش انتظامی، شماره ۲.

پایان نامه‌ها

- ۸۰- بابایی، عباس. (۱۳۷۵) "پاکسازی پول و اثر آن بر جرایم فراملی"، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم شناسی، دانشکده حقوق، دانشگاه تهران.
- ۸۱- جعفری، باقر. (۱۳۸۹) "بررسی پول شویی در سیاست جنایی ایران"، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم شناسی، دانشکده حقوق، دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره).
- ۸۲- جعفری، علی. (۱۳۸۷) "پیشگیری از تطهیر سرمایه‌های نامشروع در حقوق داخلی و اسناد بین المللی"، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم شناسی، دانشکده حقوق، دانشگاه شهید بهشتی.
- ۸۳- خسروی، فارسیانی داریوش. (۱۳۸۱) "تطهیر پول در اسناد بین المللی و حقوق ایران"، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم شناسی، دانشکده حقوق، دانشگاه تربیت مدرس.

۸۴- شریفی لرستانی، عبدالرسول. (۱۳۸۵) "پول‌شویی از منظر حقوق جزای داخلی و معاهدات بین‌المللی"، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، دانشگاه شهید بهشتی.

۸۵- شمس، فرزانه. (۱۳۹۲) "تحلیل حقوق اقتصادی جرم پول‌شویی و قوانین مربوطه"، پایان نامه دوره کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، دانشگاه شهید بهشتی.

۸۶- عباسی، اصغر. (۱۳۸۵) "بررسی مساعی بین‌المللی در زمینه جرم پول‌شویی و رویکرد نظام حقوقی ایران در قبال آن"، رساله دکتری تخصصی حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، دانشگاه تهران.

۸۷- قدیری بهرام آبادی، رشید. (۱۳۸۹) "تحولات تحصیل دلیل در جرم پول‌شویی با رویکرد به اسناد بین‌المللی، قوانین و مقررات ایران و انگلیس"، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، دانشگاه شهید بهشتی.